

EKONOMISKT VÅLD MOT ÄLDRE PERSONER I SVERIGE

I skärningspunkterna mellan beroende,
ålderism och bristande samordning

Jämställdhetsmyndigheten publicerar flera olika typer av rapporter. Underlagsrapporter från externa forskare eller aktörer som fungerar som ett kunskapsunderlag är en typ av rapport.

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, juni 2026

Rapport 2026:18

Dnr: 26/00194

Omslagsfoto: Stina Gränfors

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Catarina Gustafsson

Telefon 031-392 90 00

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Inledning.....	6
Tidigare forskning	8
Våldsbegrepp och definitioner.....	8
Tidigare forskning om ekonomiskt våld i nära relationer	9
Ekonomiskt våld mot äldre personer	10
Professionell hantering av ekonomiskt våld	12
Genomförande av uppdraget.....	15
Resultat.....	17
Det ekonomiska våldets uttrycksformer	17
Varför upptäcks inte ekonomiskt våld?	25
Hur hanteras ekonomiskt våld när det upptäcks?	29
Vad behövs framåt?	37
Diskussion	43
Det svårupptäckta och mångfacetterade ekonomiska våldet	43
När omsorg och hjälp döljer kontroll och exploatering.....	44
När familjeband, lojalitet och beroende försvårar insyn	44
När digitalisering och bedrägerier sker utan synliga spår.....	45
Det svåra i att fråga om våld.....	45
När våldet inte är en tydlig del av ordinarie verksamhet.....	46
Juridiska gråzoner försvårar hantering.....	46
Hänvisningar åter hänvisningar och behov av samverkan.....	47
God man som standardlösning	47
När våldet tenderar att ses som individuella ekonomiska problem	48
Slutsatser och implikationer	49
Styrning, lagstiftning och samverkan.....	49
Organisations- och yrkespersonsnivå.....	49
Information och stödinsatser till allmänheten	50
Referenser.....	51
English summary	57

FÖRORD

Denna rapport utgör ett underlag till Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att sammanställa och sprida information om ekonomiska aspekter av våld i nära relationer.

Rapporten är skriven av Nathalie Sheerin, Linköpings Universitet, Anna Ryan Bengtsson, Linköpings Universitet, Hanna Mac Innes, Göteborgs Universitet och Johanna Simmons, Linköpings universitet.

Författarna ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

Katarina Björkgren, Tf. Avdelningschef, Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, Jämställdhetsmyndigheten

SAMMANFATTNING

Den här rapporten bygger på en studie om hur ekonomiskt våld mot äldre personer identifieras, upptäcks och hanteras inom professionell praktik i Sverige. Studien bygger på 22 individuella intervjuer med yrkesverksamma med olika uppdrag inom statlig, kommunal och privat sektor, civilsamhällesorganisationer samt tre tvärande fokusgrupper med totalt 14 personer.

Ekonomiskt våld mot äldre personer i Sverige är ett allvarligt men ofta osynligt problem. Det ekonomiska våldet kan både vara en del av ett livslångt våld i nära relationer och uppstå som en konsekvens av att livet förändras till följd av sjukdomar eller att andra beroenden ökar. Våldet utövas främst av partner eller vuxna barn och kan ta formen av att någon kontrollerar pension, konton, e-legitimation, fullmakter eller tvingar den äldre att ta lån, stå för kostnader eller tvingas avstå från vård och omsorg av ekonomiska skäl. Vidare bär ofta äldre kvinnor konsekvenser av ett livslångt våld, till exempel genom låg pension, skulder eller ekonomiskt beroende som gör det svårt att lämna relationen.

Ett centralt resultat är att ekonomiskt våld mot äldre personer kan maskeras som hjälp eller omsorg. När äldre personer blir mer beroende av andra gällande ekonomi, vård eller myndighetskontakter blir gränserna mellan stöd och utnyttjande otydliga. Utmaningar lyfts kring anhörigbehörighet, fullmakter och informell hjälp med ekonomin där systemen ibland bidrar till att risker för ekonomiskt våld ökar. Studien visar vidare att romans- och investeringsbedrägerier är en viktig del av det ekonomiska våldet mot äldre personer. Även om dessa inte alltid passar in i definitioner av våld mot äldre personer eller ekonomiskt våld i nära relationer, får de ofta mycket allvarliga konsekvenser: förlorade livsbesparingar, skam, skuld och förlorad tillit till både sig själv och andra.

Rapporten belyser hur ekonomiskt våld riskerar att upptäckas sent eller inte alls. Skäl till detta är låg kunskap om ekonomiskt våld, att ekonomiskt våld kan vara subtilt och svårdefinierat, att personer känner skam, skuld och lojalitet gentemot den som utsätter dem, samt att yrkesverksamma ofta saknar tid, rutiner, mandat eller trygga samtalsmiljöer för att ställa frågor. Digitalisering och fler telefon- och distanskontakter gör upptäckt svårare, särskilt när det inte går att veta om den äldre talar i enrum.

När ekonomiskt våld väl upptäcks består hanteringen ofta av hänvisningar vidare till andra aktörer. Det finns även exempel på gott stöd men det framstår som splittrat och svårt att navigera. Praktisk hjälp – som att spärra e-legitimation, reda ut skulder, ordna bostad eller få kontakt med rätt instans – beskrivs som avgörande, men är otillräckligt. God man används ofta som lösning, men riskerar att bli en standardåtgärd.

Rapportens viktigaste slutsats är att ekonomiskt våld mot äldre personer måste förstås som ett strukturellt problem, inte bara som enskilda ekonomiska bekymmer. Problemet uppstår i skärningspunkten mellan beroende, ålderism, könade maktordningar, juridiska gråzoner och bristande samordning mellan myndigheter och andra aktörer. För att förbättra arbetet behövs tydligare styrning, bättre lagstöd, mer kunskap och rutiner hos yrkesverksamma, stärkt samverkan mellan olika aktörer samt ett mer tillgängligt, samordnat och praktiskt stöd till äldre utsatta personer.

INLEDNING

Ekonomiskt våld är ingen ny företeelse men har under senare år fått ökad uppmärksamhet inom politik, media och forskning. Vad som utgör ekonomiskt våld och hur det ekonomiska våldet ska förstås i relation till andra våldsformer är två centrala frågor i tidigare forskning. Det är frågor som påverkar vilka åtgärder som blir relevanta och vilka aktörer som involveras. Detta kan tänkas skilja sig åt mellan åldersgrupper men hittills har forskning om ekonomiskt våld sällan fokuserat på, eller ens inkluderat, personer över 65 år. I den här rapporten återges resultaten från en studie om hur ekonomiskt våld mot äldre personer identifieras, upptäcks och hanteras inom professionell praktik i Sverige.

Denna underlagsrapport är framtagen av Nathalie Sheerin, Anna Ryan Bengtsson, Hanna MacInnes och Johanna Simmons utifrån Jämställdhetsmyndighetens regeringsuppdrag att sammanställa och sprida information om ekonomiska aspekter av våld i nära relationer (A2024/00777). I regeringsuppdraget om ekonomiskt våld ingår även Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Konsumentverket, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Statens servicecenter.

När Sverige ratificerade Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, 2014 (uppdaterad 2019) erkändes våld mot kvinnor som en människorättskränkning och en form av könsdiskriminering. I konventionen definieras flera former av våld i nära relationer såsom fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld, och dessa olika former har visat sig hänga tätt samman (Europarådet, 2011). Forskningsresultat pekar på att kvinnor, särskilt ensamstående mödrar, löper hög risk att drabbas (Bruno et al., 2025). Personer som av olika skäl är beroende av andra för att klara sitt dagliga liv har också en ökad risk att utsättas för våld, därför räknas äldre personer som en särskilt sårbar grupp. Viktigt att vara medveten om är samtidigt att inte alla äldre personer är sårbara eller utsatta. Våren 2026 antogs den nya nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor (Skr. 2025/26:245). I strategin beskrivs behoven av att öka kapaciteten att upptäcka och agera mot våldsutsatthet i grupper med särskild sårbarhet, att stärka möjligheterna för dessa personer att lämna våldsamma relationer och därigenom stärka både informationen om och de stöd- och skyddsinsatser som existerar.

Ekonomiskt våld yttrar sig i att tillgångar eller pengar kontrolleras av partner eller närstående, bedrägerier eller annan förskingring, påverkan vid fullmakter eller annan inblandning i ekonomiska beslut. Det kan också innebära att en person tvingas stå för alla kostnader eller ansvara för lån och försättas i skuld (Brå, 2018; SOU 2024:21). Riksrevisionen (2025) konstaterar i sin granskning av statens insatser mot ekonomiskt våld att det finns väsentliga brister i både

regeringens styrning och myndigheternas arbete. De betonar både vikten av att staten uppmärksammar problemen med det ekonomiska våldet jämte andra former av våld, behov av uppföljning och fler kunskapsinsatser samt att skydd och stöd behöver utvecklas för de som drabbas.

Att flera olika aktörer – såsom socialtjänst, rättsväsende och hälso- och sjukvård – delar ansvar för att upptäcka och hantera våld innebär att insatserna ofta blir splittrade och otydliga. Hög ålder kan innebära ett ökat behov av stöd till följd av fysisk samt kognitiv sårbarhet vilket kan öka riskerna för olika former av våld och övergrepp (Abolfathi Momtaz et al., 2013; Fang et al., 2019). Forskningen visar att våld mot äldre personer ofta förblir oupptäckt i professionella sammanhang där förekomsten av ålderism utgör en central förklaringsfaktor. Negativa stereotyper om äldre – exempelvis att de är svaga, beroende eller mindre relevanta som våldsutsatta – kan leda till att tecken på våld förbises eller omtolkas som normala åldersrelaterade problem (Chang et al., 2020). Internationell forskning visar vidare att våld mot äldre personer generellt är underrapporterat och ofta inte uppmärksammas i tillräcklig utsträckning (Yon et al., 2017). Detta gäller inte minst ekonomiskt våld, som ofta uppfattas som subtilt och svåridentifierat. Studier om ekonomiskt utnyttjande av äldre visar att detta våld ofta sker i nära relationer och kan vara svårt att upptäcka då det kamoufleras som omsorg eller ekonomiskt stöd (Jackson, 2015). När professionella tolkar ekonomiska svårigheter, beroendeförhållanden eller konflikter kring resurser som en del av åldrande eller del av att ge omsorg, finns en risk att ekonomisk exploatering inte erkänns som våld. Sammantaget tyder resultaten på att ekonomiskt våld mot äldre personer ofta förbises eller undervärderas.

Syftet med detta forskningsprojekt är att öka kunskapen om hur yrkesverksamma uppfattar, upptäcker och hanterar ekonomiskt våld mot äldre personer i Sverige. Genom individuella intervjuer med 22 yrkesverksamma med olika uppdrag inom inom statlig, kommunal och privat sektor, civilsamhällesorganisationer samt tre tvärande fokusgrupper med total 14 personer besvaras studiens huvudsakliga frågeställningar.

1. Vad beskriver yrkesverksamma underlättar identifieringen av ekonomiskt våld?
2. Vad beskriver yrkesverksamma försvårar upptäckten av ekonomiskt våld?
3. Hur beskrivs yrkesverksammas arbete med att hantera det ekonomiska våldet efter att det har identifierats?
4. Vilka stödinsatser ges och vilka borde ges till de som utsatts?

TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel ger vi en kort beskrivning av den tidigare forskning som projektet utgår från. Forskningen om ekonomiskt våld har så långt främst haft fokus på det ekonomiska våld som sker i nära relationer, ofta med fokus på parrelationer (för fördjupning se gärna Jämställdhetsmyndigheten 2025:2). I det här projektet inkluderas även tidigare forskning om våld mot äldre personer med särskilt fokus på studier av ekonomiskt våld. Ett annat viktigt område är forskning om hur professionella resonerar om och hanterar olika former av våld. Innan vi går in på den tidigare forskningen är det dock viktigt att tydliggöra hur vi i studien ser på våld och definierar ekonomiskt våld.

Våldsbegrepp och definitioner

Vi utgår i studien från tre olika definitioner av ekonomiskt våld baserade på internationella konventioner och deklARATIONER om de mänskliga rättigheterna. Istanbulkonventionens definition som fokuserar det könsrelaterade våldet i nära relationer tar sikte på:

”Varje fall av fysiskt, sexuellt, psykiskt eller ekonomiskt våld som utövas inom familjen eller i hemmiljön eller mellan makar eller partner eller före detta makar eller partner, oavsett om förövaren delar eller har delat bostad med brottsoffret eller inte.” (artikel 3 b Istanbulkonventionen, Europarådet 2011)

Torontodeklarationen antogs 2002 av Världshälsoorganisationen (WHO) och International Network for the Prevention of Elder Abuse, (INPEA). Torontodeklarationen beskriver våld mot äldre på följande vis:

“Våld mot äldre är en enstaka eller upprepad handling, eller frånvaro av önskad/lämplig handling som utförs inom ett förhållande där det finns förväntan på förtroende och som förorsakar skada eller smärta hos en äldre person” (WHO, 2002)

Torontodeklarations definition vidgar på så vis förståelsen både av vad våld kan vara likväl som vilka som utövar våldet. Utifrån detta perspektiv kan våld mot äldre personer vara fysiskt, psykologiskt/känslomässigt, sexuellt, ekonomiskt, materiellt eller försummelse som kan visa sig genom frånvaro av handlingar. Genom att inkludera skrivningar kring förväntan på förtroende inkluderas i denna definition fler relationer där våld kan utövas såsom från personal, grannar och vänner osv. WHO har även specifikt definierat ekonomiskt våld mot äldre personer:” *The illegal or improper exploitation or use of funds or other resources of the older person*” (WHO, 2008). Dessa tre definitioner utgår från centrala policydokument för både lagstiftare och den forskning som bedrivs på området. De ger en övergripande tolkningsram för vad ekonomiskt våld mot äldre personer kan vara.

Utifrån tidigare forskning har det ekonomiska våldet beskrivits som både kontroll över boende, skuldsättning, krediter och digitala verktyg (Sharp-Jeffs, 2021). Det är en våldsform som tar sikte på situationer där närstående eller personer i förtroendeställning tar kontroll över och manipulerar så att det ekonomiska självbestämmandet begränsas eller kontanta medel, tillgångar eller saker tillskansas (Giertz, Mattson & Thelin, 2021; Johnson et al., 2022). För att fånga det ekonomiska våldets olika uttryck delar forskningen ofta in det i tre typer:

1. **Ekonomisk kontroll** – styrning av den utsattas ekonomiska resurser,
2. **Inkomstsabotage** – att hindra eller sabotera försörjningsmöjligheter,
3. **Ekonomisk exploatering** – t.ex. otillbörlig användning av e-legitimation eller tvång att ta lån (Bruno et al., 2025; Postmus et al., 2016).

Enligt forskningen behöver det ekonomiska våldet förstås i relation till andra former av våld snarare än som ett isolerat fenomen. Det utgör sällan en enskild våldsform, utan är ofta del av flera samverkande våldsuttryck däribland fysiskt, psykiskt, sexuellt och materiellt våld (Outlaw, 2009). Det ekonomiska våldet bidrar till att begränsa den utsatta personens handlingsutrymme och är ofta del i ett bredare mönster av utsatthet (Postmus et al., 2020; Stylianou et al. 2013).

Tidigare forskning om ekonomiskt våld i nära relationer

Flera kvantitativa översiktsstudier visar att ekonomiskt våld, inte bara samvarierar med annat våld, utan ofta bidrar till att förstärka våldets konsekvenser. Johnson et al. (2022) visar hur det ekonomiska våldet försvårar återhämtning och försämrar förutsättningarna för långsiktig självständighet. Detta genom att begränsa den utsattas tillgång till ekonomiska resurser vilket ökar beroendet till våldsutövare och kan försvåra möjligheterna för en person att lämna relationen.

En svensk omfångsstudie visar att bland svenska kvinnor mellan 18-86 år har 13 procent erfarenheter av att ha blivit utsatt för ekonomiskt våld. Den vanligaste formen i Sverige är exploatering vilket skiljer sig från internationella studier där ekonomisk kontroll har varit den vanligaste formen (Bruno et al., 2025). Andra fynd i studien är att det ekonomiska våldet i högre utsträckning utövas av en före detta partner än av nuvarande partner, att ekonomisk position och en svag socioekonomi ökar riskerna att utsättas för ekonomiskt våld samt att den absolut största risken för ekonomiskt våld är att bli mamma (ibid). Riksrevisionen (2025) visar samtidigt att det finns relativt lite kunskap om hur många som utsätts för ekonomiskt våld i Sverige och man saknar statistik som gör det möjligt att följa utvecklingen över tid.

En uppmärksam form av ekonomisk exploatering är påtvingad skuldsättning där krediter och lån används för att skapa långvarig ekonomisk kontroll (Adams et al., 2020; Littwin, 2012). Det innebär att skulderna blir ett medel för att binda den våldsutsatta ekonomiskt vid relationen över tid. Dessa skulder kvarstår ofta efter separation vilket kan få långvariga rättsliga och ekonomiska konsekvenser

för den som utsätts (Douglas, 2020). Det ekonomiska våldet har på detta sätt visat sig vara en central aspekt av *eftervåldet* där ekonomiska begränsningar bidrar till att förstärka utsattheten över tid (Skoog Waller, 2022; Kjellberg, 2023). Ekonomisk kontroll och exploatering kan också ta nya former efter separationer exempelvis genom manipulation av gemensamma tillgångar, underhållsbetalningar eller skulder (Kaittila et al., 2024). Kvalitativa studier med våldsutsatta kvinnor visar hur ekonomiska hinder, osäkerhet och beroende påverkar deras beslut och handlingsutrymme i samband med uppbrott (Glinski, 2024).

I takt med digitalisering har nya former av ekonomiskt våld uppmärksammats. Både internationella och svenska studier visar att digitala finansiella system och tjänster, såsom internetbanker och kreditkonton, kan användas för att övervaka, kontrollera och begränsa en persons ekonomiska aktiviteter och handlingsutrymme (se t.ex. Clevenger et al., 2022; Nyman et al., 2023). Det innebär att ekonomiskt våld inte endast omfattar traditionella ekonomiska medel, utan även genom digitala infrastrukturer som möjliggör mer subtila och svårupptäckta former av kontroll och exploatering.

Sammantaget belyser forskningen om ekonomiskt våld i nära relationer hur detta våld är ett mångfacetterat fenomen som tar sig olika uttryck beroende på kontext, men att våldet genomgående är kopplat till makt, kontroll och könade ojämlikheter. Det innebär att vi för den här studien betraktar det ekonomiska våldet som en ofta integrerad del i övrigt våld och att det kan spela en central roll i att både upprätthålla utsatthet och maktförhållanden över tid (se även Eriksson & Ulmestig, 2021).

Ekonomiskt våld mot äldre personer

Litteraturen om våld mot äldre personer betonar hur ett livsloppsperspektiv är avgörande för att förstå våldet och dess konsekvenser (Band-Winterstein et al., 2024). Studier som fokuserar på äldre kvinnors våldsutsatthet visar hur våldet ofta är en kontinuerlig erfarenhet genom livsloppet och inte upphör med åldern (Milne, 2023; Roberto & McCann, 2021). Andra studier belyser hur våld, däribland ekonomiskt våld, kan få svåra konsekvenser för äldre personers livs- och boendesituation (Petersen & Tilse, 2024). Vidare, hur olika former av våld avlöser eller förstärker varandra under livets gång där fysiskt våld i tidigare skeden kan övergå i eller kompletteras av ekonomiskt våld senare i livet (Krigel & Benjamin, 2021). Begreppet *poly-viktisering* tar sikte på att analysera och beskriva hur olika former av våld och våld av olika utövare samvarierar över livsloppet, vilket är avgörande för att förstå varför våldet sker och dess konsekvenser (Kong et al., 2024; Simmons & Swahnberg, 2021; Wiklund et al., 2022). Återigen betonas hur våldet är en process som utvecklas och förändras över tid.

Kunskapen är begränsad om hur vanligt ekonomiskt våld mot äldre personer är. Det saknas tillförlitlig statistik då olika studier använder olika definitioner och mätmetoder vilket gör det svårt att veta både hur utbrett våldet är och vilka grupper som löper störst risk att drabbas. Baserat på en metaanalys av 50 artiklar publicerade mellan 2002 och 2015 beskrivs den globala prevalensen av ekonomiskt

Foto: Stina Gränfors

våld mot äldre personer vara 3,8% (Yon et al., 2019). Forskning från Europa, till exempel ABUEL-studien (Abuse of Elderly in Europe) där Sverige ingick, visar att ekonomiskt våld bland äldre personer ofta sker i nära relationer och påverkar äldre människors självständighet och trygghet (Lindert et al., 2013). I ABUEL-studien rapporterade 18,5 procent av deltagarna i de europeiska länderna att de någon gång utsatts för ekonomiskt våld. Andelen var dock betydligt lägre i Sverige, där endast 1,8 procent uppgav ekonomiskt våld. Skillnaderna mellan länder kan bero både på kulturella skillnader kring hur våld definieras och uppfattas men också på faktiska skillnader i förekomst (Skarżyńska et al., 2019). I en svensk kvantitativ undersökning från Region Gotland 2013 anger 3,4 % av männen och 3,3 % av kvinnorna att de utsatts för ekonomiskt våld. Denna undersökning visar vidare att äldre kvinnor rapporterar högre grad av utsatthet för alla våldsformer utom för det ekonomiska våldet, samt att de som bor på särskilt boende rapporterar högre erfarenhet av ekonomiskt våld än de som bor i eget boende. Formerna för ekonomiskt våld som beskrivs är att man har tvingats eller lurats till att teckna abonnemang, att någon har stulit pengar eller egendom eller pressat en på pengar. Slutligen beskrivs också hur man undanhålls eller begränsas i att själv få hantera sina pengar (Kristensen & Lindell, 2013).

Det ekonomiska våldet mot äldre förefaller yttra sig på delvis andra sätt än de sätt som beskrevs i förra avsnittet, gällande yngre åldersgrupper. Internationell forskning visar att det kan handla om tvång att förändra testamenten, att förvägra äldre personer tillgång till sina pengar, styra hur de ska användas, att stjäla från konton, att missbruka rollen som god man eller tvinga den äldre personen att lämna över sina ägodelar (Adams et al., 2014). En studie med yrkesverksamma i Australien pekar ut fyra områden för hur det ekonomiska våldet mot äldre personer kan yttra sig. Det första handlar om oklara eller olämpliga arrangemang för att hantera äldre personers ekonomiska medel (pengarna) inom familjer. Detta innebar att äldre personer saknade kontroll över den egna ekonomin vilket kunde yttra sig i oklara lån, stora avgifter eller att inkomsten helt övertogs av familjen. Det andra

området berörde utnyttjande av den äldre personens tillgångar genom att signaturer tvingades fram eller att familjemedlemmar oönskat flyttade in. Det tredje området berörde situationer där bristande kunskaper eller förståelse hos en äldre person innebar ett ekonomiskt utnyttjande till exempel i form av att signera dokument eller lån utan att riktigt förstå konsekvenserna. Slutligen det fjärde området där anhöriga av ekonomiska skäl behöll den äldre personen i egen omsorg och prioriterade ekonomi före den äldre personens behov (Tilse et al., 2003).

I Sverige har två kvalitativa studier från 2022 gett fördjupad kunskap om äldre personers erfarenheter av våld däribland ekonomiskt våld. I studien *Experiences of elder abuse: a qualitative study among victims in Sweden* intervjuades patienter över 65 år och visar hur ekonomiskt våld ofta hänger samman med beroende, sjukdom och förlorad autonomi. Återigen betonas hur ekonomiskt våld sällan är isolerat utan en del i ett bredare sammanhang av övergrepp och att det finns ett behov av individuellt anpassade förebyggande och stödjande insatser (Ludvigsson et al., 2022). Simmons, Wiklund och Ludvigsson (2022) beskriver vidare hur äldre personer hanterar erfarenheter av våld genom olika strategier, som egen coping, återtagande av värdighet genom relationer och behov av både formellt och informellt stöd. Studien lyfter också fram hinder för att berätta om våldet, såsom skam, tystnad och begränsad insyn eller handlingsförmåga hos professionella aktörer. Det leder också in på studier av hur professionella hanterar ekonomiskt våld.

Professionell hantering av ekonomiskt våld

Internationell forskning visar att yrkesverksamma kan ha svårt att identifiera ekonomiskt våld mot äldre personer i praktiken och att det kan bero på en rad olika saker. Bland annat har de offentliga systemen visat sig vara uppbyggda på ett sätt som försvårar upptäckt av ekonomiskt våld, särskilt när flera aktörer är inblandade, som socialtjänst, rättsväsende, hälso- och sjukvård och finansiella institutioner (Kilaberia et al., 2023). Byrt et al. (2025) visar att ansvaret för att hantera ekonomiskt våld ofta är otydligt, vilket kan leda till att frågan faller mellan olika verksamheter. Andra studier med fokus på möten inom välfärdssystemet visar att våldsutsatthet sällan fångas upp i klientkontakter, vilket bidrar till att våld förblir oupptäckt (Lindhorst et al., 2008). Liknande resultat framkommer i en svensk kontext, där analyser av samtal mellan klient och handläggare om underhållsstöd sällan leder till att våld utforskas eller synliggörs trots att våld kan vara en närvarande faktor i relationen. Anledningarna som lyfts fram är brister på kunskap hos handläggare kring våld i allmänhet och psykologiskt och ekonomiskt våld i synnerhet. Något som innebär dels att de inte upptäcker eller ser tecken på våld, men även att man saknar kommunikativa färdigheter i att öppna upp samtal för att våld ska komma att beskrivas (Tegler et al., 2023).

Behov av utbildningsinsatser hos yrkesverksamma är således en aspekt som den tidigare forskningen lyfter fram kan stärka förmågan att ge stöd till utsatta personer (Schucan Bird et al., 2024). Dessa utbildningsinsatser behöver då höja kunskapen om våld i allmänhet hos yrkesverksamma samt fokusera på ekonomiskt våld

Foto: Johan Bjurer/Mostphotos

i synnerhet. När ekonomiskt våld i allmänhet upptäckts visar tidigare forskning att riktade insatser kan ha effekt, där ekonomiska stödprogram med utbildning i ekonomi och finansiell planering kan förbättra våldsutsattas ekonomiska situation och handlingsutrymme (Postmus et al., 2013). Vad gäller stödprogram som riktar sig till äldre personer behöver de både innehålla delar om ekonomi och finansiell planering men även genomsyras av ett multidimensionellt och livsloppsperspektiv på ekonomiskt våld (Christy & Valandra, 2017).

Förutom kunskap, belyser studier hur yrkesverksammas normer och föreställningar påverkar hur våld förstås i praktiken. Studier i en svensk kontext visar att professionella kan ha svårt att förena bilden av ett jämställt samhälle med förekomsten av våld, vilket riskerar att osynliggöra vissa former av utsatthet, inklusive ekonomiskt våld (Wemrell et al., 2022). Andra svenska studier belyser hur det ekonomiska våldet ibland sker *genom* olika formella, institutionella sammanhang. Exempelvis visar en studie hur ekonomisk kontroll utövas och blir sammanflätat med brister i systemen för underhåll, försörjning och umgängesrätt i samband med separationer (Fernqvist et al., 2024). Studien visar, genom att fokusera på Försäkringskassans handläggning, den centrala roll som yrkesverksamma i frontlinjen i olika verksamheter spelar för att upptäcka och hantera det ekonomiska våldet och vikten av att ha både rätt kunskap och förutsättningar i möten med personer som söker stöd (ibid). På liknande sätt har rättsliga och administrativa processer, såsom skuldsanering, studerats och hur dessa får påverkan på hur ekonomiskt våld erkänns och hanteras samt hur könade föreställningar påverkar vem som framstår som ett "legitimt" offer i dessa processer (Liedgren & Kullberg, 2024). Slutligen visar en kvalitativ studie hur ekonomiska konsekvenser efter uppbrott på olika sätt hanteras inom välfärdsystemet men sällan kopplas till våld från det offentliga sidan, vilket försvårar för ett adekvat stöd (Ulmestig & Eriksson, 2017).

Forskning visar också att familjedynamiken kan vara komplex när yrkesverk-

samma möter våld mot äldre personer. Lojalitet, skuld och rädsla för konflikter inom familjen kan göra att anmälningar uteblir eller fördröjs, vilket gör det svårare för professionella att agera (Kilaberia et al., 2023). En studie baserad på intervjuer med yrkesverksamma som möter äldre personer i Australien visar hur upptäckten av ekonomiskt våld försvåras av flera olika saker. Det handlar dels om att äldre personer inte berättar vilket kan bero både på en rädsla för att skada relationerna inom familjen och att många uppfattar att frågor om ekonomi är privata. Andra anledningar som yrkesverksamma lyfter är att närstående kan bli utagerande eller att det uppfattas som svårt att lägga sig i den äldre personens liv för mycket som yrkesverksam. Vidare lyfts i studien svårigheter kring samtycke och äldre personers ovilja att ge samtycke till att andra ska ingripa mot ekonomiskt våld, men också svårigheter när kapaciteten till samtycke är nedsatt av medicinska skäl. I dessa situationer beskriver de yrkesverksamma hur de balanserar mellan att agera på våldet och att samtidigt undvika att den äldre personen avsäger sig stöd och hur detta blir en mycket komplex situation att hantera. Andra anledningar till att yrkesverksamma inte agera på våldet enligt studien är vidare bristande resurser när hantering av våld inte är aktiviteter som det ges resurser till samt att samverkan och samarbeten mellan olika aktörer inte fungerar (Adams et al., 2014).

Forskning, framför allt från USA, visar att många äldre personer som utsätts för våld och övergrepp inte söker hjälp (Burnes et al., 2019). När de väl försöker få stöd stöter de ofta på hinder. De kan sakna kunskap om vilka resurser som finns, ha svårt att nå hjälpen eller känna sig osäkra på hur de ska navigera mellan olika myndigheter och instanser (Olomi et al., 2019). I förhållande till vilka aktörer som är relevanta, har banker alltmer uppmärksammats som viktiga aktörer för att upptäcka och förebygga ekonomiskt våld, särskilt inom forskning om våld i nära relationer (Wiper & Glinski, 2025).

Utifrån den beskrivna forskningen drar vi slutsatserna att det behövs mer kunskap om hur det ekonomiska våldet mot äldre personer i Sverige ter sig idag samt att det är centralt att förstå det ekonomiska våldet som en process och utifrån ett livsloppsperspektiv. Vi menar i relation till detta att ett intersektionellt perspektiv som tar hänsyn till olika maktordningar, däribland ålder, är centralt i förståelsen av ekonomiskt våld (Anitha, 2019). Vidare framstår det som angeläget att både i forskning och praktik anamma perspektiv och metoder som förmår att fånga både samhällsliga maktförhållanden på en makronivå, hur professionella arbetar praktiskt samt utforska de former som det ekonomiska våldet mot äldre personer tar på mikronivå (Christy et al., 2022). Det relaterar slutligen till de institutionella former som äldreomsorgen tar i olika sammanhang och varför vi i denna rapport inkluderar en rad olika samhällsaktörer som en äldre person i Sverige kommer i kontakt med beroende på livssituation och omsorgsbehov. Genom att studera skillnader i ansvarsområden och arbetssätt kan vi få en djupare förståelse för det ekonomiska våld som yrkesverksamma i Sverige möter samt vilka möjligheter och hinder som finns för att identifiera, förebygga och ge stöd till äldre personer som utsätts för ekonomiskt våld i Sverige idag.

GENOMFÖRANDE AV UPPDRAGET

Forskningsprojektet har etikprövats (Dnr 2025-05018-01) och genomförts i två faser. I projektets första del genomfördes 22 semistrukturerade intervjuer med yrkesverksamma på central och/eller lokal nivå inom offentlig och privat sektor samt civilsamhälle. Bland informanterna fanns yrkesverksamma på strategisk och/eller operativ nivå från följande myndigheter: Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Statens Servicecenter, Kronofogdemyndigheten, Konsumentverket, Polismyndigheten samt Överförmyndarförvaltningen. Från privat sektor ingår informanter som arbetare inom bank och som fastighetsmäklare. Yrkesverksamma på kommunal och regional nivå var äldreombudsmän, socialsekreterare, budget- och skuldrådgivare, socionom vid stödcentrum för brottsutsatta samt kurator inom hälso- och sjukvård. Från civilsamhället ingår en kurator inom stadsmissionen samt stödjare vid brottsofferjouren. Utöver dessa intervjuer genomfördes en bakgrundsintervju med en representant från Jämställdhetsmyndigheten. De individuella intervjuerna ägde rum mellan oktober 2025 och februari 2026 och genomfördes främst digitalt via Teams. Två intervjuer genomfördes via telefon utifrån önskemål från informanterna.

Samtliga intervjuer leddes av en och samma författare (NS) men vid majoriteten av intervjuerna deltog även ytterligare en person från projektet (ARB, HMI). De intog en inlyssnande roll under intervjuerna, förde anteckningar och ställde i vissa fall följdfrågor vid intervjuernas slutfas. Intervjuerna pågick mellan 33 och 59 minuter och utgick ifrån en intervjuguide som tagits fram utifrån studiens syfte. Intervjuguiden skickades till deltagarna i förväg. Vidare skickades skriftlig information om studiens syfte och upplägg i samband med förfrågan om medverkan och samtycke till medverkan i studien samlades in. Intervjuerna spelades in och transkriberades via Transcribe, en säkert AI- transkriberingstjänst som tillhandahålls av Linköpings universitet. Tematisk analys enligt Braun och Clarke (2022) användes vid bearbetning av intervjuerna.

Analysen genomfördes i följande steg. 1) Transkriberingarna pseudonymiserades och bearbetades manuellt av NS. Transkriberingarna lästes flera gånger för att fånga den övergripande känslan av intervjuerna. 2) Samtliga intervjuer kodades av NS genom att ge textutdrag som svarade mot studiens syfte en kod som återspeglade meningen i utdraget. 3) Koderna grupperades efter likheter och skillnader och utifrån dessa grupperingar utvecklades preliminära teman. Författarna diskuterade gemensamt och reflekterade hur koder och teman förhöll sig till varandra. Denna process resulterade i steg 4) då koder och temana utvecklades vidare genom att sorteras i ”tankekartor”. Tankekartor beskrivs av Braun och Clarke kunna underlätta att hitta mönster i insamlat material. 5) Utifrån preliminära teman inleddes skrivandet av resultaten, i den processen definierades slutgiltiga teman så som de presenteras i rapporten.

I projektets andra del genomfördes tre fokusgruppintervjuer. Metoden lämpar sig väl för att utforska idéer, attityder och strategier, samt för att hitta nya sätt att lösa problem som kan uppstå i arbetet med att lösa komplexa sociala problem (Dahlin-Ivanoff & Hultberg, 2006). Genom att blanda deltagare från olika verksamheter skapades möjlighet att fånga hur skilda erfarenheter och perspektiv samspelar och påverkar hur samverkan sker. Samtliga informanter som medverkat vid de enskilda intervjuerna tillfrågades om de ville medverka i en uppföljande fokusgrupp.

Fokusgruppsintervjuerna ägde rum under mars 2026 och genomfördes digitalt via Teams. Totalt medverkande 14 informanter, fördelade i tre grupper med fyra respektive fem i varje grupp. I varje grupp fanns informanter som arbetar på strategisk och operativ nivå inom samtliga sektorer som deltagit i studien. Fokusgruppsintervjuerna varade mellan 79 och 114 minuter och utgick från en intervjuguide som syftade till att fördjupa och bekräfta de preliminära resultat som framkommit i projektets första del. Intervjuguiden skickades till informanterna i förväg och samtycke till medverkan i fokusgruppsintervju samlades in. Fokusgrupperna leddes av NS under medverkan av ARB eller HMI men samtalet mellan informanterna stod i fokus. Fokusgrupperna spelades in och transkriberades via Transcribe. Tematisk analys enligt samma process som beskrivs ovan användes vid bearbetning av fokusgruppintervjuerna. I några fall har författarna haft kontakt med informanter efter intervjuerna för att få ytterligare information eller dokument som hänvisats till under intervjuerna. Dessa dokument utgörs av metodstöd gällande ekonomiskt våld och har även studerats.

RESULTAT

I detta kapitel beskrivs de uttryck för ekonomiskt våld som beskrevs av yrkesverksamma och vad som försvårar respektive underlättar upptäckten av ekonomiskt våld mot äldre personer. Kapitlet presenterar också hur yrkesverksamma hanterar ekonomiskt våld efter att det upptäckts och vilka insatser och åtgärder som behövs för att stärka arbetet med äldre personers utsatthet för ekonomiskt våld.

Det ekonomiska våldets uttrycksformer

I intervjuerna framkom att äldre personer utsätts för flera former av ekonomiskt våld och att utövaren ofta är en närstående. Det beskrevs som vanligt att ekonomiskt våld samvarierar med andra former av våld och som en informant beskrev så är det rimligt att anta att i relationer där det utövas psykiskt och fysiskt våld finns det troligen också ekonomiska aspekter av våld.

”Är man utsatt för fysiskt våld, är man utsatt för psykiskt våld, alltså kontroll och makt, då har jag väldigt svårt att se att det inte också gäller pengar. Så överlag behöver vi lyssna in för att upptäcka våld och då kommer ekonomiskt våld finnas med där.” *Kurator, civilsamhälle*

Kontroll över transfereringar och ekonomisk ansvarsfördelning

I skildringarna framkom främst erfarenheter av att ha mött äldre kvinnor utsatta för ekonomiskt våld av en manlig partner. Informanter vittnar om äldre kvinnor som levt ett helt liv under ekonomisk kontroll och exploatering det vill säga att partnern styr eller på olika sätt utnyttjar kvinnans ekonomi. Det kunde handla om kvinnor som lämnats helt utan ekonomisk insyn där mannen beskrevs ha tillgång till kvinnans konton eller där kvinnans pension och tidigare lön kommit in direkt till mannens konto. Det fanns också fall där mannen beskrevs ha begränsat kvinnan tillgång till sin inkomst genom att han portionerat ut pengar och hon därmed fått be om sina egna pengar. Våldsuttrycken kunde också höra samman med att männen använt gemensamma pengar för att tillgodose enbart sina egna behov eller där kvinnan ensamt fått stå för gemensamma hushållsutgifter. Vidare framkom skildringar av äldre kvinnor som tagit lån åt mannen i sitt eget namn, ibland uttrycktes en vilja att hjälpa mannen men många gånger handlade det om att kvinnan samtidigt utsatts för psykiskt våld och genom hot och kontroll tvingats ta lån åt mannen.

”Och man vet också konsekvenserna om jag [kvinnan utsatt för våld] börjar protestera. Dels så är jag så otroligt inne i normaliseringsprocessen. Kanske då att man har levt med det här väldigt, väldigt länge, men också vet du, du behöver inte begå någon våldshandling eller hota med en kniv mot strupen eller någonting. Det räcker med att mannen lyfter ögonbrynet eller att man ser ett kroppsspråk eller ett beteende. Oj nu, jag skriver under här eller ja, han får tillgång till mina lösenord [...] så man protesterar inte.”

Yrkesverksam, Polismyndigheten

Det ekonomiska våld som de yrkesverksamma beskrev att äldre kvinnor utsätts för relaterades även till stereotypa föreställningar och generationsbetingande normer om att mannen är bäst lämpad att sköta ekonomin i ett hushåll. Det beskrivs vidare att kvinnan ofta haft bristande kunskap om ekonomi på grund av att hon aldrig givits insyn och möjlighet att lära sig. Relaterat till detta framkom berättelser om verbala kränkningar från mannen kopplat till kvinnans förutsättningar att sköta sin ekonomi. Dessa föreställningar blev en del av en mångårig normaliseringsprocess vilket också ansågs bidra till att de kvinnor som senare sökt hjälp många gånger uttryckt att de inte kan eller är dåliga på att hantera sin ekonomi.

”Men det är också det här att “jag kan ingenting om ekonomi säger dom”. Har du fått höra det kanske i 40 års tid så kan du ju inte det, och då har du ju någonstans själv också anammat den stämpeln, det epitetet att nej, men jag kan ju ingenting.”

Budget- och skuldrådgivare

Vidare beskrevs ekonomisk exploatering i form av utnyttjande av fullmakter eller kontroll över e-legitimation som vanligt bland äldre personer. Den här typen av våld kunde utövas både av en partner och vuxna barn. Yrkesverksamma berättar om situationer där närstående haft kontroll över personens e-legitimation och genom detta bland annat startat upp abonnemang, företag och olika avtal i personens namn. Flera yrkesverksamma säger att äldre personer många gånger lämnar ut koder, e-legitimation och andra uppgifter till närstående, ofta i god tro om att den närstående har en vilja att hjälpa. Dessa situationer beskrivs som komplexa av informanterna då det kan finnas starka känslor av ansvar, skuld och skam hos den äldre personen, i synnerhet när det handlar om vuxna barn.

Det fanns även återkommande berättelser om banklån som tagits i kvinnors namn, många gånger utan hennes vetskap. Budget- och skuldrådgivare beskrev hur skulder i kvinnans namn ofta uppdragats först efter separation eller vid makens bortgång. Exempel gavs på kvinnor som berättar att de skrivit på papper där de inte

känt till innehållet eller att de fått skriva på papper där andra papper legat över det papper de signerat.

Vidare framkom erfarenheter av att ha mött äldre kvinnor som lever i en svår ekonomisk situation som konsekvens av att tidigare i livet utsatts för inkomstsabotage, det vill säga hindrats från att arbeta och försörja sig. Det kunde handla om kvinnor som utsatts för fysiskt partnervåld där våldets konsekvenser resulterat i långvariga sjukskrivningar som på så vis hindrat kvinnan från möjlighet till arbete. Detta illustrerar att ekonomiskt våld som drabbar äldre personer kan behöva förstås utifrån ett livsloppsperspektiv men också utifrån ett större våldsammanhang.

”Jag har en kvinna nu som är över 65 som har levt med sin man då i 45 år och där det har förekommit olika typer av våld. Och hur hon har kunnat arbeta, men sen på grund av våldet inte kunnat det och var sjukskriven jättelänge [...] plus ekonomiskt våld då under tiden. Hon har inga sparpengar kvar, han står på boendet. Han har tagit pengar och köpt ett hus utomlands [...] hon får en jättelåg pension för att hon inte har kunnat, ja men hon har varit sjuk länge. Och sen då hälsan som är otroligt dålig. Hur lidande de här kvinnorna blir.”

Kurator, civilsamhälle

Genom citatet ovan skildras även hur kvinnans ekonomiska utsatthet gör att hon står i stark ekonomisk beroendeställning till mannen som försvårar hennes möjligheter att lämna relationen. På liknande sätt beskriver yrkesverksamma situationer där lån och betalningsanmärkningar förorsakade av mannens ekonomiska våld, hindrar kvinnan från att söka annan bostad och på så vis upprätthålls ett beroende till mannen som riskerar hålla kvinnan kvar. Denna typ av kvarhållande faktorer skulle kunna vara en bidragande orsak till varför yrkesverksamma vittnar om att de våldsutsatta äldre kvinnor som sökt hjälp har gjort det i sent skede och inte sällan när partnern har gått bort.

Förvägran av ekonomiskt stöd eller andra insatser till person i beroendeställning

Andra uttryck för ekonomiskt våld som beskrevs av informanterna är relaterade till när äldre personer är beroende av hjälp för att klara sitt dagliga liv. De beskriver hur äldre personer kan utsättas för försummelse som en konsekvens av ekonomiskt våld. Det kunde handla om personer som av sin partner förvägrats insatser från äldreomsorgen på grund av att denne inte velat betala för den omsorg personen varit i behov av.

”De får inte den maten och den behandlingen och de sakerna som man har rätt till. Så det är också en form av ekonomiskt våld, att vederbörande inte får den levnadsstandard och den vård och omsorg som hen ska ha [...] för man använder huvudmannen bara som en inkomstkälla.”

Yrkesverksam, Överförmyndarförvaltningen

På likande sätt beskrevs fall av äldre personer som förhindrats att flytta till vård- och omsorgsboende av sin partner på grund av att den närstående inte själv haft råd att flytta, bo ensam kvar eller på andra sätt vunnit på att ha personen kvar i boendet.

”Sen hade jag en annan kvinna som mådde jättedåligt och var ganska svårt sjuk och mannen ville ha henne hemma mest av ekonomiska skäl tror jag. Hon behövde vara på sjukhem. Och det kändes som att han vill ha henne hemma för att han vill ha pengarna, för han tog inte hand om henne särskilt väl.”

Kurator, hälso- och sjukvård

Det framkom också erfarenheter av att ha mött gifta kvinnor som sökt ekonomiskt bistånd av socialtjänsten för att kunna bryta ett ekonomiskt beroende och lämna en våldsamt relation men där socialtjänsten hänvisat till försörjningsplikten som regleras i 6 kapitlet 1 och 2 § i äktenskapsbalken (1987:230). Den säger att makar gemensamt ska sörja för varandras behov efter bästa förmåga och att den andra maken har skyldighet att täcka upp om den ena partens inkomst inte räcker till, och därför nekat kvinnan bistånd. Andra exempel på liknande situationer ges där gifta äldre kvinnor ansökt om bostadstillägg hos Pensionsmyndigheten men där maken förhalat eller inte velat skriva på kvinnans ansökan och på så vis kunnat upprätthålla en destruktiv relation.

”Då var det en kvinna som hade ansökt om bostadstillägg. Men hon var gift och hon bodde tillsammans med sin make och då förklarar ju handläggaren att ni måste ansöka tillsammans. [...] Och den här kvinnan hon hade nästan ingen pension alls, garantipension bara. Medan maken hade ganska bra pension. Men då säger kvinnan att han vägrar skriva under den här ansökan. [...] där har ju han pengar, men hon har inga pengar. Hon vill ha hjälp, men hon kan inte få det för att de är gifta och bor ihop.”

Yrkesverksam, Pensionsmyndigheten

Foto: Mostphotos

Situationer likt exemplet ovan förekommer även i eftervårdet, där parterna har separerat men ännu inte genomfört skilsmässan. Trots separationen kvarstår kvinnans beroende av makens underskrift.

Vidare framkom skildringar av ekonomiskt våld som utövas av hemmaboende vuxna barn. I många sådana fall hade den äldre föräldern tagit hand om det vuxna barnet hela livet på grund av sjukdomsdiagnoser, missbruksproblematik eller annan social problematik. Under ålderdomen hade detta förändrats så att föräldern i stället hade blivit beroende av det vuxna barnet, ofta på grund av nedsatt funktionsförmåga eller kognitiv sjukdom. Sådana fall beskrevs som komplexa då det utvecklats en beroendeställning åt båda håll och yrkesverksamma berättade att det upplevs svårt att avgöra vad som är ekonomiskt våld och inte.

”Mamman har en demenssjukdom [...] hon har en vuxen son som har psykisk sjukdom. Och de bor tillsammans och sonen ja, det är mamma som försörjer sonen. Och där var han borta ur bilden ett tag och då försökte jag att vi skulle ansöka om god man för att den skulle kunna hjälpa henne och hålla lite struktur. Och sen kom sonen tillbaka, så vill inte hon. Och där har jag inte kommit längre och hon vill inte riktigt separera sig från sonen heller och det har ju också varit så hela livet. Så vem utnyttjar vem? [...] Samtidigt hjälper han henne när han mår bra, så hjälper han henne med saker hemma. Det är ju ett givande och ett tagande.”

Kurator, hälso- och sjukvård

En annan svårighet som identifieras är att många äldre personer tackar nej till hjälp när det rör sig om fall där vuxna barn bor hemma för att man uppger att man vill klara situationen på egen hand.

”Det bodde en son i bostaden som omsorgstagaren egentligen ville skulle flytta. Men när dom försökte prata om detta så blev sonen aggressiv och arg. Sonen hade också över bekanta och vänner och betedde sig på ett sätt som omsorgstagaren inte uppskattade och så där. Men då sa jag det att du kan få hjälp med de här grejerna [...] var på omsorgstagaren sa, men jag vill prova själv först. Jag tror att jag kan själv. Och då hade vi uppföljande telefonsamtal efteråt där omsorgstagaren då avböjde stödet från mig och tyckte att ja, men vi kan, vi kan lösa det.” *Socialsekreterare*

Anhöriga som självklart betrodd

Anhörigbehörighet ger en nära anhörig rätt att företräda en person som, på grund av exempelvis sjukdom eller försvagat hälsotillstånd, inte längre själv kan sköta sin ekonomi. Anhörigbehörigheten regleras i 17 kap. Föräldrabalken (1949:381), gäller utan fullmakt och omfattar vardagliga ekonomiska ärenden, såsom att betala räkningar, hantera konton, ansöka om bidrag eller vid viss kontakt med myndigheter. Endast närmaste anhörig, exempelvis make, barn eller föräldrar, kan använda behörigheten, och den gäller endast om det inte finns en framtidsfullmakt, god man eller förvaltare utsedd. Anhörigbehörighet syftar till att underlätta vardagen och undvika juridiskt vakuum, men medför samtidigt risker för den person som företräds när möjligheten till ekonomiskt våld närmast byggs in i systemet. Informanter lyfte erfarenheter av att ha mött äldre personer i beroendeställning till en partner eller vuxna barn som genom anhörigbehörigheten kunnat utöva ekonomiskt våld. Det kunde handla om situationer där den närstående fört över pengar från den äldre personen till det egna kontot eller använt den äldre personens pengar för egna inköp eller för att betala egna räkningar. I dessa situationer beskrevs den närstående ibland ”passa på” när den samtidigt hjälper den äldre personen med ekonomiska ärenden. Det beskrevs som svårt att identifiera ekonomiskt våld som maskeras bakom anhörigbehörighet. Vidare möter yrkesverksamma ibland endast anhöriga och inte personen som företräds. Informanterna uttryckte då en oro över hur de som yrkesverksamma ska kunna identifiera att den anhöriga brukar ekonomiskt våld och hur de i sådana fall ska agera för att kunna nå den utsatta personen.

”Hon hade redan bostadstillägg, men hennes dotter hade skickat in en ändringsanmälan [...] och sen ringer den här pensionären till kundservice [...] då säger hon att jag vill inte att ni har kontakt med min dotter. Det är mig ni ska kontakta, inte min dotter. Och det vet man ju inte vad det berodde på om det är att dottern på något vis har kontroll över mamman. Det vet vi inte. Men det är en svårighet vi har. Att det ofta är närstående vi har kontakt med.”

Yrkesverksam, Pensionsmyndigheten

Dessutom framkom i intervjuerna att äldre personer möts av stereotypa föreställningar om dem som en homogen grupp där inte hänsyn tas till individuella skillnader och behov. Yrkesverksamma berättar om erfarenheter av att ha mött äldre personer som uttryckt att de blivit hänvisade till närstående eller grannar för hjälp med sin ekonomi, fast det inte alls varit informell hjälp de önskat. Det finns ont om insatser som ger stöd till äldre personer som vill ha hjälp att hantera sin ekonomi men som inte vill eller har möjlighet att ta hjälp av anhöriga, eller som inte vill eller har rätt att få hjälp av en god man.

”Vem stöttar alla de som ringer till mig och frågar, kan jag få hjälp med mina fakturor? Jag fixar det inte längre. Det finns ju ingenstans. Ja, då är det budget- och skuldrådgivning och det är god man och förvaltare. Annars så hänvisar vi då till kan du be någon om hjälp.” *Äldreombudsman*

I detta avseende beskrivs det även som utmanande när myndigheter som exempelvis Pensionsmyndigheten, för att tillgängliggöra sina tjänster, ger anhöriga rätt att *själva* göra bedömningen av behörigheten att kunna ta över en äldre persons ärenden. Denna möjlighet innebär att anhöriga kan ändra bankkonto för utbetalning av pension eller ändra storlek på pensionsuttag. Det skapar ett system som både riskerar öka risken för ekonomiskt våld samt dölja äldre personers utsatthet för ekonomiskt våld. Det aktualiserar återigen riskerna med en generaliserad bild av äldre personer i samhället, men även hur ett ökat ansvar på närstående och volontärer riskerar minskad insyn och ökad sårbarhet.

”...en äldre förväntas vara beroende av personer runt om liksom. Man förväntas kunna ta hjälp och det ses nästan som naturligt ju att någon annan ska sköta exempelvis ens ekonomi och jag tänker att det måste vara en väldigt försvårande omständighet att upptäcka när det görs utifrån en våldsaspekt liksom.” *Äldreombudsman*

Bedrägerier

Informanterna beskriver även hur äldre personer utsätts för olika former av bedrägerier, vanligast nämns romansbedrägerier och investeringsbedrägerier. Även om det går att diskutera huruvida bedrägerier faller inom ramen för den definition av våld mot äldre personer eller ekonomiskt våld i nära relationer som studien tar avstamp i, så är fynden framträdande och konsekvenserna för de äldre personer som drabbas beskrivs som förödande. Det beskrevs återkommande hur bedragarna försöker lära känna den person de utsätter för att få den brottsutsatta personen att bygga förtroende och tillit till utövaren. Detta tillvägagångssätt beskrevs vara en orsak till att många äldre personer kan utsättas under lång tid och upprepade gånger av samma förövare. Det kunde handla om att den utsatta får se en liten tillväxt på den summa de investerat för att motivera den till att göra fler insättningar. Vid fall av romansbedrägerier kunde det röra sig om att bedragaren återkommande och på olika sätt uttrycker sig vara i behov av pengar. Andra exempel som beskrevs som vanliga är att bedragare utger sig för att vara banken eller bankens säkerhetsavdelning när de ringer. De uppger exempelvis att den äldre personen varit utsatt för ett bedrägeri och lyckas på så sätt få den enskilda att lämna över koder eller logga in med e-legitimation för att sedan tömma konton. Flera informanter berättar att de mött äldre personer som förlorat sina livsbesparingar efter att de blivit utsatta för bedrägerier. Vidare beskrevs starka känslor av skam och skuld hos de äldre personer som sökt stöd och de beskrevs många gånger klandra sig själva för handlingarna de utsatts för.

”De kommer till mig för att de behöver prata om den absoluta chocken, sorgen, förvirringen över det man har hamnat i. Hur kunde jag? Hur var det möjligt att jag gick på det? Jag brukar ju tycka att jag är en kapabel person. Man liksom tappar fotfästet helt.”

Socionom, stödcentrum för brottsutsatta

Det beskrevs också som vanligt att äldre personer som utsatts för bedrägerier tappar tillit både till sig själva och andra vilket ledde vidare till att de begränsade sig själva avseende vad de vågar och vill göra. Informanter från stödcentrum för brottsutsatta och brottsofferjouren berättade att de äldre personer som varit utsatta för bedrägerier ofta vänder sig dit för stöd. Det beskrevs som vanligt att den som sökte stöd redan innan kontakten gjort en polisanmälan. Samtidigt beskrevs att många ringer med insikten att chansen är liten att de kommer att få tillbaka sina pengar. Snarare är den främsta anledningen till att man hör av sig att man vill få stöd och hjälp att bearbeta det som hänt.

Varför upptäcks inte ekonomiskt våld?

I det här avsnittet beskrivs de utmaningar som de yrkesverksamma möter i sitt arbete med att upptäcka ekonomiskt våld. Dessa utmaningar handlar både om svårigheterna att definiera och få syn på detta våld, hur skammen är mångfacetterad samt hur rumsliga aspekter däribland närvaro av misstänkta våldsutövare påverkar arbetet på olika sätt.

Det svårdefinierade och dolda våldet

I intervjuerna beskrivs den generella kunskapen om ekonomiskt våld som låg både bland yrkesverksamma, de som drabbas och samhället i stort. Yrkesverksamma berättar att ekonomiskt våld upplevs som diffust och subtilt, vilket anses vara en bidragande orsak till att det ekonomiska våldet kan vara svårt att upptäcka. På samma sätt riskerar det att leda till att det kan vara svårt för äldre personer att förstå att de handlingar de utsatts för rör sig om ekonomiskt våld. Vidare beskrevs hur både professionella och äldre personer ofta saknar kunskap om ekonomiskt våld som specifik våldsform men också förståelse för ekonomiskt våld som en del av våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor.

”Att också förstå att det rör ett systematiskt utövande av makt och kontroll, så att det inte bara är ekonomiska konflikter eller att man tolkar in att det mesta skulle kunna vara ekonomiskt våld och där tycker jag också att det kan saknas kunskap.” *Yrkesverksam, Konsumentverket*

Att ekonomiskt våld beskrevs som diffust handlade också om att det upplevdes som svårt för yrkesverksamma att bedöma gränssnittet för när det rör sig om ekonomiskt våld och inte. Detta beskrevs vanligast inom relationer där äldre kvinnor socialiserats till att betrakta sin ekonomiska ställning som underordnad mannen eller i komplexa relationer där det kan finnas en beroendeställning mellan den äldre personen och dennes vuxna barn. Att ekonomiskt våld ofta är subtilt handlade även om att våldet på många sätt har kunnat fortgå i det digitalt fördolda utan varnings-signaler eller andra direkt synbara tecken, till exempel till följd av den förskjutning som skett från pappers-post till digitala brevlådor och från fysisk legitimering till digital. På så vis beskrevs digitaliseringen både underlätta utövandet av ekonomiskt våld och försvåra upptäckt och flera informanter poängterar att säkerheten kring digitala tjänster behöver ses över så att det blir svårare att utnyttjas för att bruka ekonomiskt våld. Vidare beskrevs det som vanligt att våldsutövaren försöker maskera våldet genom att ofta ta lite pengar eller mat.

”Ett sätt att ta pengar, det är att ta lite grann ofta [...] Om man köper mat vem vet vem som äter upp den maten? Så att det är ju ett sätt att ta pengar liksom. Det är väl det vanligaste sättet skulle jag säga.”

Yrkesverksam, Överförmyndarförvaltningen

Ekonomiskt våld beskrevs således som svårupptäckt och flera vittnade om att när ekonomiskt våld upptäcks är det ofta i ett sent skede, när konsekvenserna av våldet hunnit bli stora. Flera beskrev det som problematiskt att ekonomiskt våld inte lyfts mer på samhällsnivå och att ekonomiskt våld vid sidan av andra, mer synliga och prioriterade våldsformer riskerar att osynliggöras. Det kunde handla om att det fysiska våldet ofta upplevs som mer akut och att det då ofta är där resurserna läggs.

Den mångfacetterade skammen

Våldsutsatta personer kan uppleva stor skuld och skam över att ha blivit utsatta för våld. För äldre personer kan det dessutom finnas känslor av skuld och skam kopplat till att vara utsatt av ett eget barn eller barnbarn men också till att ha levt med våldet under väldigt lång tid. Vidare kan det finnas känslor av ansvar och plikt gentemot en våldsutövande närstående om denne samtidigt är beroende av den våldsutsatta för att klara sitt dagliga liv. Även romansbedrägerier och investeringsbedrägerier, som beskrevs särskilt vanligt bland äldre personer, var förknippat med stor skuld och skam. Skammen beskrevs kunna utgöra ytterligare hinder till att hjälp inte söks eller att äldre personer inte berättar om sina erfarenheter av våld om de får frågan av yrkesverksamma. Många befarade därför att mörkertalen bland äldre personer är stora och många ställde sig frågande till hur de ska nå ut till de våldsutsatta äldre personer som inte söker hjälp.

Dessutom beskrevs en generell uppfattning om att ekonomi för många betraktas som privat och tabubelagt att prata om, vilket riskerar att utgöra ytterligare hinder för både yrkesverksamma att ställa frågor om ekonomiskt våld och våldsutsatta äldre personer att berätta om sina erfarenheter.

Vidare beskrevs att de öppna kundmiljöer som flera myndigheter har infört riskerar försvåra för både handläggare och besökare att prata om svåra och känsliga frågor så som erfarenheter av våld.

”Vi ser nog ganska mycket [...] eller får aningar om saker [...] men vår miljö är inte toppen för att fortsätta grotta i de delarna.” *Yrkesverksam, Statens servicecenter*

Foto: Stina Gränfors

Närvaron av den misstänka utövaren

Andra försvärande faktorer som identifieras på operativ nivå är hur man kan hantera situationer där misstankar om våld väcks i ärenden där handläggaren inte träffar den enskilde fysiskt eftersom det i sådana lägen inte går att försäkra sig helt om att personen talar i enrum. Men även fysiska möten med våldsutsatta beskrevs som svåra i situationer då det ibland råder misstanke om att våldsutövaren är med i rummet. Vissa yrkesverksamma på operativ nivå berättar hur de försöker locka personen ut ur rummet för att kunna tala enskilt med den rådsökande.

”Vi kan inte tvinga ut en partner som är dominant eller barn som är dominanta och talar för den rådsökandes del, ur rummet. Däremot kan man säga att jag skulle kanske vilja, behöva prata med din mamma eller pappa här lite själv, är det OK? Du kan ta en kopp kaffe så länge, vi kan bjuda på det.” *Budget- och skuldrådgivare*

Andra berättar om erfarenheter av att uppmuntra den rådsökande att komma tillbaka ensam nästa gång, samtidigt som sådana situationer kantras av dilemman om att riskera att den enskilde inte kommer tillbaka, för det att hon inte tillåts eller vågar söka igen. Liknade svårigheter beskrevs av socialsekreterare i samband med hembesök hos äldre par där det kan finnas utmaningar kopplat till hur de ska möjliggöra att få prata enskilt med båda parter i fall där det funnits misstanke om våld inom relationen. För att möta den här typen av utmaningar berättar socialsekreteraren att de strävar efter att vara två handläggare på plats vid hembesök för att kunna splittra närstående vid samtal om våld. Vidare menar socialsekreterare att närvaron av närstående vid biståndsbedömningar riskerar att leda till att utövaren eller den utsatta tackar nej till omsorgsinsatser med motiveringen att de löser situ-

ationen på egen hand. Att få tillräckligt med tid vid ett hembesök lyftes också som viktigt för att bättre möjliggöra att fånga upp indikationer på våld i samtalen och för att kunna ställa följdfrågor. Trygghet i den egna yrkesrollen beskrevs i sådana situationer som viktigt för att kunna stå på sig och låta ärenden få ta tid.

Vad som beskrevs väcka misstanke om våld är exempel på situationer där någon annan för en persons talan, talar över huvudet på personen eller tar över samtal i möten där båda parter är med. Andra exempel som lyftes var fall där en make haft kvinnans legitimation i sin plånbok eller där det i samtal framkommer att kvinnan saknar insyn i ekonomin. Det beskrevs som viktigt att i sådana lägen alltid tala direkt till personen som ärendet gäller och att vid behov använda tolk och inte låta anhöriga tolka åt sin närstående.

Prioriteringar, rutiner och nya rumsliga begränsningar

Vissa yrkesverksamma berättade hur arbetet med ekonomiskt våld och våld i nära relation inte är prioriterat på arbetsplatsen. Andra berättar att det är prioriterat på ledningsnivå men att det sedan prioriteras om längs vägen och inte når ut till de som är i mötet med människor och som har möjlighet att upptäcka eller utreda våld.

”Jag tror inte det har kommit ner riktigt, silats ner på avdelningarna som jobbar med folk [...] det är mycket annat som skulle på plats innan det här. Kanske tyvärr inte får prio ett.”

Yrkesverksam, Skatteverket

Flera beskrev hur övergången från fysiska möten till fler telefonmöten och digitala, automatiserade lösningar också riskerar försvåra upptäckten av ekonomiskt våld. Det kunde handla om att våldsutsatta personer kan ha svårare att berätta om sina erfarenheter via telefon eller digitalt jämfört med fysiskt möte eller att upptäckt försvåras av att yrkesverksamma inte kan läsa av ansiktsuttryck. Vidare beskrev de yrkesverksamma hur deras handlingsförmåga begränsas då det inte går att garantera att personen talar i enrum under ett telefonsamtal. Det framkom också att hög arbetsbelastning pressar yrkesverksamma på myndigheter att hålla telefonärenden korta, vilket beskrevs försvåra möjligheten till upptäckt. Att arbetet med ekonomiskt våld prioriteras ned samt att resurserna inte alltid räcker till härleddes av informanterna även till att det saknas riktlinjer och rutiner på arbetsplatsen kring arbetet med ekonomiskt våld. Informanter berättar att de i brist på rutiner fått hantera fall av ekonomisk utsatthet ”på uppstuds” och ”från fall till fall”.

”Det är ju liksom ett telefonsamtal i princip där man sitter och liksom redogör för sin livssituation och det är ju inte riktigt samma sak för någon [som att träffas fysiskt], varken handläggaren eller den personen tänker jag.”

Yrkesverksam, Kronofogden

Hur hanteras ekonomiskt våld när det upptäcks?

Detta avsnitt beskriver hur de yrkesverksamma hanterar ekonomiskt våld i sitt arbete och hur deras arbetssätt både liknar och skiljer sig åt i förhållande till både hur frågor ställs, vilka interna rutiner som finns och vilket stöd som erbjuds.

Att ställa frågor om ekonomiskt våld

När det kommer till att ställa frågor om ekonomiskt våld framkom att de allra flesta verksamheter frågar på indikation. Det skiljer sig åt om man använder sig av metodbaserade frågor eller inte men oavsett metodstöd gav yrkesverksamma på olika sätt uttryck för att det är svårt att närma sig frågan om ekonomiskt våld. En gemensam utmaning som framkom är att de som ställer frågor om våld behöver känna sig trygga med *hur* de ska ställa frågor om våld och hur de sedan ska hantera svaren de får.

En utmaning kring att ställa frågor om ekonomiskt våld var att yrkesverksamma inom myndigheter kan känna sig begränsade i när och hur de *får* ställa frågor om våldserfarenhet vilket begränsar möjligheten att upptäcka ekonomiskt våld. Försäkringskassan får enbart ställa frågor om våldserfarenhet om det finns anledning att tro att svaret har relevans för bedömningen av det aktuella ärendet hos Försäkringskassan. Bakgrunden är det JO-beslut som i maj 2025 inkom till Försäkringskassan där myndigheten kritiserades för att i ett ärende om sjukpenning ha ställt frågor om våld som ansågs sakna relevans för bedömningen av ärendet. Beslutet från JO fastställer att Försäkringskassan saknar rättsligt stöd för att ställa frågor om våld rutinmässigt. Det framkom i intervjuerna att beslutet påverkat även andra myndigheter i deras arbete kring ekonomiskt våld och informanter uttryckte en oro över att göra fel i förhållande till JO-beslutet.

”Man behöver utveckla ytterligare i att möjliggöra för oss myndigheter att upptäcka ekonomiskt våld. Inte bara beskriva att det vore önskvärt eller vi måste göra det för att bidra till delmålen [...] utan att det verkligen finns mandat för oss att genomföra det arbetet, att ställa frågor, oavsett om det är relevant för ärendet eller inte, oavsett vem vi talar med.” *Yrkesverksam, Försäkringskassan*

Vad som beskrevs kunna underlätta upptäckt är att ställa öppna och generella frågor exempelvis kopplat till personens privatekonomi för att sedan vid fortsatt indikation och misstanke ställa följdfrågor och mer specifika frågor om våld. Generella frågor som ställs handlar om hur skulder eller abonnemang har uppstått, om personen vill

berätta om sin ekonomiska situation eller hur det går att betala räkningar hemma. Exempel som lyftes på följdfrågor vid misstanke var att fråga om man känner sig kontrollerad i sitt livsutrymme, om man känner sig kontrollerad i sin ekonomi eller om det är någon annan som också har kontroll över e-legitimation, koder och andra lösenord. Man kan behöva ställa frågor om våld vid mer än ett tillfälle då många inte kan eller vill berätta om sin våldsutsatthet de första gångerna de får frågan.

Flera beskrev att viktiga första steg i samband med att ekonomiskt våld upptäcks är att lyssna in, bekräfta och informera. Flera beskrev det som viktigt att sätta ord på att de handlingar personen varit utsatt för är en form av våld. Flera berättade också att de försöker lyfta bort skuld och skam från den våldsutsatta personen, som ofta skuldbelägger sig själv. Flera informanter berättade att de i mötet försöker skapa allians med båda parter i de fall den våldsutsatta söker tillsammans med en våldsutövande anhörig. Detta för att lättare kunna motivera båda parter att söka hjälp. Tid och tålamod lyftes som viktiga förutsättningar för att motivera och stödja våldsutsatta och våldsutövare till att ta emot hjälp.

”I de flesta fall så har de haft det så här i många, många år så att då är det bättre att vi går lite långsamt fram och liksom bygger en allians och får förtroende.” *Kurator, hälso- och sjukvård*

Det beskrevs samtidigt att våldsutsatta äldre personer inte alltid vill ta emot hjälp när den först erbjuds. Informanterna lyfte vikten av att i sådana situationer dokumentera i journal eller i en tjänsteanteckning om att samtal om våld förts och om misstanke kvarstår så att frågan kan ställas igen.

Juridiska gråzoner, brist på rättsligt skydd och skuldbeläggande

I intervjuerna framkommer en osäkerhet kring vilka delar av ekonomiskt våld som kan vara brottsliga och vilka delar som inte fångas upp av den straffrättsliga regleringen. Detta gör att det blir otydligt för yrkesverksamma vem som bär ansvaret att hantera olika delar, vad olika myndigheter har för rådighet att påverka och vilken information och hänvisning man kan ge i mötet med våldsutsatta personer. Återkommande exempel som lyfts som svåra är fall där det handlar om att e-legitimation överlämnats eller lån tagits åt en närstående under tvång eller som del av ett kontrollerande beteende. Dessutom kan äldre personer mötas av stereotypa föreställningar om äldre personer som förvirrade vilket kan påverka myndigheters bemötande och vilka insatser som sätts in.

”Det kan ibland vara svårt att få det till brott för har man gett samtycke? Har man fått de här pengarna? Har det varit en gåva eller inte? [...]. Så kanske man också ser äldre som lite förvirrade, dementa eller vad det kan vara för något.”

Yrkesverksam, Polismyndigheten

Det blir tydligt i intervjuerna hur våldet ofta har flera olika uttryck parallellt och att det kan vara väldigt svårt i enskilda situationer eller möten att avgöra vad det är som pågår i en relation. Det ekonomiska våldet kan vara en konsekvens av långvarigt psykiskt våld där den enskilde förvisso har signerat dokument eller tagit lån själv men inte nödvändigtvis frivilligt. Det är också denna förståelse för hur våldet fungerar och kan ta sig uttryck ekonomiskt som informanterna beskriver är avgörande för att kunna hantera situationerna korrekt även juridiskt. Vidare upplevs det rättsliga skyddet för personer utsatta för ekonomiskt våld som svagt och det beskrevs som frustrerande och begränsade att inte kunna göra mer i yrkesrollen när våldet upptäckts och många gånger dessutom också kan få fortgå på grund av det bristande rättsliga skyddet.

”Det finns väldigt litet rättsligt skydd för de här personerna som är utsatta. Kunskapen är inte heller den största och det tänker jag också blir ett hinder. [...]. Jag tycker att det saknas väldigt mycket fortsatt och det här med eftervård som det ekonomiska våldet kan vara en del av. Ja, det är ju otroligt vanligt och det kan bara fortgå. [...] Det behövs ett större skydd för de här personerna.” *Kurator, civilsamhälle*

Dessutom framkom att äldre personer utsatta för ekonomiskt våld riskerar att skuldbeläggas i fall där det handlar om att koder initialt lämnats över men sedan utnyttjats. I vissa situationer vill den äldre personen kanske inte heller berätta hur skulder har uppstått vilket också kan leda till brist på skydd och stöd. Budget- och skuldrådgivare berättar bland annat om erfarenheter av att ha mött främst kvinnor som nekats skuldsanering från Kronofogdemyndigheten i sådana fall. Kvinnor beskrevs nekats skuldsanering i högre utsträckning än män i fall där kvinnor och män söker skuldsanering tillsammans, just för att kvinnan anses bära ansvaret över att ha lämnat ut koder och uppgifter till mannen.

”Du har varit oaktsam med ditt BankID, du borde ha vetat bättre. Så att de här kvinnorna som varit utsatta för ekonomiskt våld får ju inte särskilt mycket förståelse, så att säga. Och det är väldigt frustrerande och begränsande i vårt arbete.” *Budget- och skuldrådgivare*

I förhållande till att ansvaret ofta hamnar på individen relaterar det också till olika aktörers roller för det ekonomiska våldet. Bankerna är i detta avseende en central aktör och informanterna beskriver deras arbete och roll på flera sätt. Vissa informanter som kommer i kontakt med utsatta personer beskrev hur bankerna ibland

signalerar till utsatta att de har agerat klandervärt. Bankerna bedriver samtidigt ett aktivt arbete mot ekonomiskt våld, kanske främst relaterat till bedrägerier men även i förhållande till andra uttryck för våld. De har också en strategiskt viktig roll i att kunna följa flöden och transaktioner men det beskrevs också hur bankerna tenderar att fokusera på det ekonomiska och inte nödvändigtvis ser det som sitt uppdrag att hänvisa personen vidare.

”Där lämnar vi nog dom, när vi har gjort det ekonomiska eller vad man ska säga [...]. Vart kan vi hänvisa dom här personerna som faktiskt kanske mår jättedåligt?”

Utbildningschef, Bank.

Hänvisa till stöd och interna metodstöd

De allra flesta aktörer hänvisar utsatta personer vidare för stöd och hjälp, vanligast genom att lämna kontaktuppgifter till olika stödinsatser för våldsutsatta. Exempel som nämns är stödcentrum för brottsutsatta, kvinnofridslinjen, lokala kvinnojourer, socialtjänsten och kriscentrum. Andra aktörer som individer hänvisas vidare till är banken, bankombudsmän och kommunal konsumentrådgivning. Det finns även exempel på tryckt material och broschyrer med kontaktuppgifter som vänder sig till både våldsutsatta och våldsutövare. Intervjuerna visar samtidigt att de olika aktörernas arbete skiljer sig delvis åt vilket beror både på olika rutiner och verksamhetens inriktning.

Kronofogdens anställda uppmanas att ge information om möjligheten till polisanmälan och möjligheten att invända mot krav vid upptäckt av skulder som uppkommit på grund av ekonomiskt våld. Budget- och skuldrådgivare berättar hur de både lämnar information och kontaktuppgifter till den utsatta personen att själv ta kontakt vidare och hur de ibland ringer tillsammans med den rådsökande. Även socialsekreterare beskrev hur de både lämnar kontaktuppgifter och kan hjälpa till att ta kontakt. Förutom att utreda och säkerställa att den våldsutsatta personen har rätt biståndsbedömda insatser så kan, i de fall det framkommer att våldsutövaren också har insatser, socialsekreterare samverka med varandra för att också säkerställa att utövaren har rätt insatser och stöd.

Vikten av att ha rutiner för dessa situationer och ärenden framkom tydligt i intervjuerna. För de verksamheter som saknar rutiner framkommer en osäkerhet kring hur de ska agera vid upptäckt. Vissa hänvisar till de instanser de känner till finns, men med medvetenhet om att det finns risk att andra viktiga aktörer missas när det inte finns en nerskriven rutin. Andra berättar att de i brist på kunskap och rutiner inte hänvisar vidare alls efter att de identifierat våldsutsatta personer.

För de verksamheter som har framtagna metodstöd och/eller checklistor i samband med upptäckt och hantering är det tydligt vart de ska hänvisa våldsutsatta vidare för stöd. Informanter från Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten,

Foto: Stina Gränfors

Skatteverket, Statens Servicecenter, Kronofogdemyndigheten, Konsumentverket och Polismyndigheten uppgav att de har eller håller på att arbeta fram metodstöd om ekonomiskt våld. I metodstöden beskrivs bland annat ekonomiskt våld, hur dokumentation och tjänsteanteckningar kan föras, när och hur professionella bör ställa frågor om ekonomiskt våld och vilka aktörer den våldsutsatta kan hänvisas vidare till.

God man

Ett vanligt sätt som informanterna beskriver för att hantera äldre personer utsatta för ekonomiskt våld är att hänvisa till god man för hjälp. Överförmyndaren har som uppgift att utreda behov av god man eller förvaltare, samt att tillsätta god man efter beslut av tingsrätten. En god man eller förvaltare kan utses för att bevaka ekonomiska och juridiska rättigheter och intressen hos den som behöver bistånd på grund av sjukdom eller liknande. Överförmyndaren har också som uppdrag att ha tillsyn över gode män och förvaltare genom att begära in ekonomiska underlag och ekonomiska redovisningar. I vissa ärenden krävs överförmyndarens godkännande så som vid försäljning av fastigheter eller vid uttag från spärrade konton. Vidare utreder överförmyndaren klagomål på gode män och förvaltare och kan förelägga vite eller entlediga en god man eller förmyndare som inte inkommer med efterfrå-

gade handlingar eller på annat sätt missköter sitt uppdrag. Överförmyndaren kan tillsätta en ny god man eller förvaltare vid misstanke om ekonomiskt våld och det är då den nya ställföreträdaren som får i uppdrag att utreda vad det är som har hänt och vid brott göra en polisanmälan.

Informanter på strategisk nivå berättar att de enbart hänvisar vidare medan yrkesverksamma på operativ nivå ibland hjälper personen med ansökan. Det framkom att ansökan om god man ibland tas till i brist på andra stödinsatser för äldre personer i behov av stöd. Det kunde handla om fall där äldre personer till följd av ekonomisk kontroll snarare är i behov av ökad kunskap och emotionellt stöd än god man. Yrkesverksamma berättade vidare att de i vissa fall gör en anmälan om god man i stället för andra saker för att det blir ett sätt att hjälpa den våldsutsatta personen.

”Vi gjorde en anmälan om god man utan [mannens] vetskap och den skrev hon under på själv också. Hon ville ha en god man som kunde hjälpa henne så att hon skulle få den vård hon ville ha.” *Kurator, hälso- och sjukvård*

Informanterna problematiserar samtidigt att anhöriga inte alltid är de mest lämpade ställföreträdarna och att det kan vara svårt att värja sig för en närstående som utövar ekonomiskt våld.

”Det här med att en anhörig är en ställföreträdare. När det fungerar bra så är det ju kanske den bästa varianten, för ingen bryr sig så mycket om huvudmannen som den anhörige. Men å andra sidan så kan det vara den värsta också därför att om relationen inte är bra och synen inte är den rätta på den äldre så finns det väldigt stora möjligheter då att utnyttja situationen och det är väldigt svårt för den äldre själv att stävja sig emot ett barn eller någon anhörig som man gillar liksom.”
Yrkesverksam, Överförmyndarverksamhet

Praktisk hjälp och stödsamtal

Praktiskt stöd kan vara avgörande för äldre personer utsatta för ekonomiskt våld. I synnerhet för äldre personer som på grund av demenssjukdom eller andra anledningar befinner sig i beroendeställning till sin omgivning för att klara sitt dagliga liv. Trots det betonade flera att det finns få instanser äldre personer som också har behov av vård- och omsorgsinsatser kan vända sig till när det gäller praktiskt hjälp vid våldsutsatthet. Som en kurator inom hälso- och sjukvård beskrev så behöver den praktiska hjälpen vara på plats först, innan det stödjande arbetet kan påbörjas.

Foto: Mostphotos

”Får jag inte vardagen att fungera så hjälper det inte hur mycket jag går och pratar. Och är det fortfarande någon hemma som tar alla mina pengar och slår mig, så hjälper det inte att jag går på KBT [...] då måste jag också få veta vart vänder jag mig lite handfast, vart kan jag vända mig för att få hjälp? Och får jag den hjälpen, då blir det jättebra med samtal.” *Kurator, hälso- och sjukvården*

Andra exempel på praktisk hjälp är att yrkesverksamma bistår i processen att ställa sig i bostadskö eller annan hjälp med att ordna bostad. Yrkesverksamma inom civilsamhället, liksom kommunala budget- och skuldrådgivare, beskriver hur de samverkar med lokala bostadsaktörer för att möjliggöra hyreskontrakt för personer som utsatts för ekonomiskt våld, även när dessa har betalningsanmärkningar. Budget- och skuldrådgivare beskriver hur de kartlägger skulder som härrör av ekonomiskt våld och skriver utlåtanden till hyresvärdar som styrker att skulderna beror på att personen varit utsatt för ekonomiskt våld och att personen är kapabel att betala för en egen bostad.

Vidare har budget- och skuldrådgivare en viktig roll när det kommer till att ge

handfast hjälp för personer utsatta för ekonomiskt våld. Exempel ges där rådgivaren tillsammans med den rådsökande gör upp en plan för vad den enskilde behöver göra kopplat till ekonomin. Det kan handla om att spärra e-legitimation och konton, att avregistrera företag som personen startat upp under tvång eller som startats upp av någon annan i personens namn. Andra exempel är förberedande hjälp inför en skuldsaneringsansökan, vägledning kring att bestrida skulder och ansöka om god man.

Kuratorer inom offentlig sektor och civilsamhälle erbjuder stödjande- och bearbetande samtal. Samtalsstöd kan erbjudas i gruppform eller vid individuella samtal, på mottagning eller i telefonsamtal. Förutom samtalsstöd ges råd och information om vad som kan behövas ordnas praktiskt så som att spärra konton eller kontakta polisen. Att informera om vilka rättigheter man har, hur en rättsprocess kan gå till och vad som gäller vid anhörigbehörighet, fullmakter och god manskap beskrivs också som vanliga insatser. Vidare ges praktisk hjälp och stöd i kontakt med myndigheter, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Civilsamhället kan vidare erbjuda insatser vid akut behov av boende, skyddat boende, mat och kläder. Kuratorer berättar att de erbjuder sig att ringa telefonsamtal tillsammans med den enskilde som stöd eller att de vid samtycke kan ta kontakt åt personen om den önskar.

Kunskapshöjande och våldsförebyggande insatser

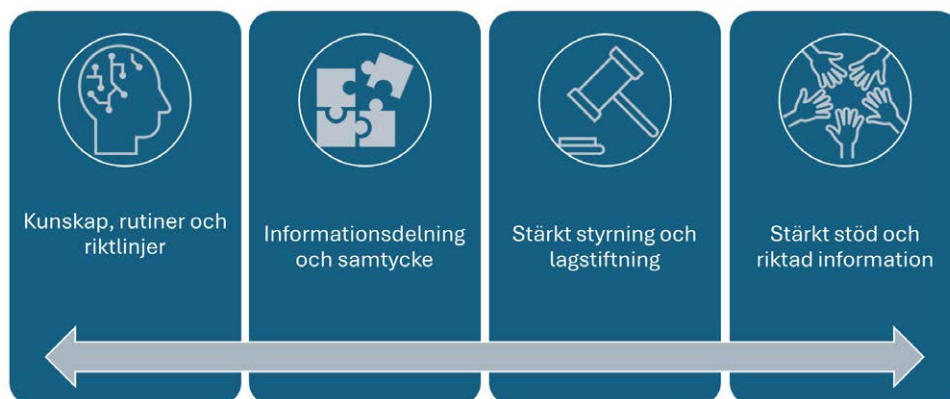
De myndigheter som enligt regeringsuppdraget ska sammanställa och sprida information om ekonomiskt våld, har tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten och Kommunal utveckling Jönköpings län arbetat fram en webbutbildning om ekonomiskt våld.¹ Myndigheternas anställda har fått genomgå utbildningen. Inom vissa myndigheter har utbildningen varit obligatorisk och på enskilda myndigheter har också utbildningen följts upp i diskussionsgrupper. Flera lyfte positiva erfarenheter av utbildningen som beskrivs ha bidragit till en ökad grundförståelse för vad ekonomiskt våld är, vilka konsekvenser som våldet kan ge, hur våldet kan upptäckas och hur olika aktörer kan ge stöd. Vidare har myndigheterna utvecklat eller håller på att utveckla metodstöd och checklistor om upptäckt och hantering av ekonomiskt våld, vilket också beskrivs underlätta för myndigheternas handläggare.

Vikten av samverkansgrupper gällande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer beskrivs som en framgångsfaktor. Det förekommer flera exempel på lokala kunskapshöjande och våldsförebyggande insatser som sker i samverkan myndigheter emellan och mellan lokala aktörer, civilsamhälle och myndigheter.

¹ Webbutbildning om ekonomiskt våld. [Region Jönköping - Ekonomiskt våld](#)

Vad behövs framåt?

Vi har både i intervjuer och genom fokusgrupperna studerat vad de yrkesverksamma identifierar skulle behövas för att arbetet med ekonomiskt våld mot äldre ska kunna utvecklas. Resultaten visar hur insatser behövs på alla nivåer i samhället.

Figur 1. Illustration över utvecklingsbehov i arbetet med ekonomiskt våld mot äldre personer

Behov av kunskap, rutiner och riktlinjer

Att höja kunskapen om ekonomiskt våld på arbetsplatsen och att synliggöra fenomenet i samhället lyfts fram som den viktigaste åtgärden för att underlätta upptäckt. Det efterfrågades både generell och fördjupad kunskap om ekonomiskt våld och att kompetensen behöver breddas, så att fler aktörer kan identifiera och erbjuda stöd till äldre personer som utsätts. Det handlar om kunskap i alla led, från ledning till operativ nivå där både chefer och medarbetare behöver utbildning.

Ett konkret exempel var behov av fördjupad kunskap för att kunna navigera balansen mellan myndigheters serviceåtagande och det förebyggande arbetet mot ekonomiskt våld när det kommer till anhörigbehörighet och fullmakter. Vidare efterfrågades mer specifik kunskap för att kunna identifiera ekonomiskt våld via fullmakter och anhörigbehörighet. Detta upplevs som särskilt svårt då myndigheter i dessa fall ofta bara träffar ombud och potentiella våldsutövare vilket gör att det kan vara svårt att identifiera risksituationer för ekonomiskt våld. En gemensam bild som framkom var också behov av tydligare formkrav för både fullmakter och anhörigbehörighet.

Det framfördes som viktigt att öka förståelsen av ekonomiskt våld som en form av makt och kontroll för att underlätta upptäckt och ge bättre stöd och hjälp till våldsutsatta. Som tidigare nämnts kunde det handla om att identifiera ekonomiska aspekter av våld i relationer där det förekommer andra former av våld. Om det görs menade flera informanter att lagstiftningen om fridskränkning skulle kunna användas mer effektivt även i fall av ekonomiskt våld.

Flera efterfrågade också utbildningsmaterial specifikt om äldre personers

utsatthet för våld i nära relationer och ökad kunskap om hur verksamheten ska nå ut med information om våld och de stödinsatser som finns till äldre personer. En återkommande önskan var att få lärarledd utbildning som ger utrymme för att lära tillsammans med andra och av varandra, både inom verksamheten och av andra verksamheter och professioner samt att få bättre kännedom om varandras verksamheter och vilket stöd som erbjuds var. Teoretisk kunskap om ekonomiskt våld ansågs viktigt men också att få öva praktiskt i grupp genom verksamhetsspecifika och situationsbaserade fallbeskrivningar på exempelvis arbetsplatsträffar (APT).

”Just det här är en kunskapshöjning som ju behöver vara både konkret och situationsbaserad, alltså hur ser det ut i verkligheten? Och det behöver också vara kopplat till de olika yrkesrollerna. Vad gör man då man misstänker något. Samt att det behöver vara handlingsinriktat. Vem gör vad?”

Äldreombudsman

Andra verksamheter lyfte utmaningen med att det finns ont om resurser för utbildning och att det därför är viktigt att utbildningsinsatser inte är för långa och att den mest nödvändiga kunskapen prioriteras. Flera lyfte också vikten av att kontinuerligt synliggöra ekonomiskt våld och dess olika uttryck. Yrkesverksamma berättade om erfarenheter av att när ett problem blir alltför vardagligt finns en risk att det normaliseras och därmed förbises. Att återkommande sätta ord på och diskutera dessa frågor lyftes därför som viktigt.

”Problemet ibland när man har sett någonting väldigt mycket så ser man det inte längre. När man har varit med för länge så ser man inte det, fast man ser. Det är viktigt att hela tiden påminnas om vad man faktiskt ser och sen är det också viktigt att man pratar om det.” *Budget- och skuldrådgivare*

För de verksamheter som har rutiner beskrivs det som tydligt vart man ska hänvisa vidare men flera uttryckte en osäkerhet kring mottagandet vid en hänvisning. Vissa informanter på operativ nivå uttryckte en vilja att kunna göra mer så som att ringa åt den enskilda och göra en överlämning för att undvika att våldsutsatta personer hamnar mellan stolarna. Samtidigt som de kunde uppleva en begränsning i att det inte ingår i yrkesrollen.

I de fall där det saknades riktlinjer och rutiner kring hur och när man ska fråga om våldsutsatthet och hur man ska agera vid upptäckt efterfrågades detta. Informanterna önskar konkreta verktyg såsom lathundar, checklistor och färdiga frågebatterier. Vidare efterfrågades ett stöd kring vilka delar av ekonomiskt våld som går att pröva rättsligt och inte samt hur yrkesverksamma kan och bör agera därefter.

Det förefaller vara på delvis olika sätt inom myndigheterna där vissa efterfrågar fler verktyg och mandat för att kunna ställa frågor om våldsutsatthet samt för att kunna agera när våldet upptäcks.

Informationsdelning och samtycke

Samverkan och informationsdelning beskrevs som avgörande för att stärka det våldsförebyggande arbetet och samordning av stöd för våldsutsatta och våldsutövare. Trots det identifieras av informanterna flera hinder för detta. Myndigheter och enheter arbetar ofta isolerat utan tillräcklig samordning. Det leder till bristande kännedom om varandras roller, stödinsatser och funktioner, vilket i sin tur beskrevs skapa frustration när våldsutsatta bollas mellan olika instanser utan att någon tar ett helhetsansvar. Det finns ett behov av en sammanhållen process för upptäckt, bedömning och åtgärd som sträcker sig över gränserna mellan offentlig sektor, banker och civilsamhälle men sekretesslagstiftningen beskrevs ofta som en begränsande faktor. Flera informanter uttryckte behov av friare möjligheter att kunna dela information mellan myndigheter och andra aktörer i syfte att stärka arbetet med våld i nära relationer. Andra menade att det finns goda sekretessbrytande möjligheter i Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) för att förebygga brott i nära relationer men att kunskapen är för låg bland yrkesverksamma. Vissa lyfte därför fram att användningen av sekretessbrytande möjligheter behöver öka för att stärka det våldsförebyggande arbetet och för det behöver tryggheten och kunskapen öka kring när och hur dessa bestämmelser får användas. Samtidigt lyftes problematiken kring begränsningar i vilken information som får delas mellan myndigheter och flera informanter menade att den mer kontextuella och relationella information som ofta behövs för att identifiera bakomliggande orsaker sällan får delas, vilket försvårar arbetet med att upptäcka ekonomiskt våld.

En del informanter menade dock att det finns en risk att yrkesverksamma genom att fokusera alltför mycket på sekretessen förbiser de möjligheter som samtycke till informationsdelning kan ge. Flera informanter beskriver positiva erfarenheter av att få samtycke till kontakt med socialtjänst och andra instanser när de ställer frågan till våldsutsatta men även till våldsutövare som ett sätt att erbjuda stöd och hjälp.

”Det underlättade för henne att jag samarbetade med kommunen. Man frågar ju alltid om man får ringa till socialtjänsten eller vad man vill ringa till innan man gör det. Så vi två kunde ju samarbeta om det här med god man.”

Stödjare, brottsofferjouren

I sådana fall beskrevs det som viktigt att motivera och informera om personens rätt till stöd och hjälp för att få samtycke till kontakt med exempelvis socialtjänsten. Det förekom också exempel på fall där yrkesverksamma erbjudit sig att ringa myndigheter tillsammans med personen på högtalartelefon som ett sätt att få samtycke för att kunna hjälpa den enskilde.

Stärkt styrning och lagstiftning

Det identifieras ett behov av förstärkt ledning och styrning inom flera verksamheter. Att arbetet med ekonomiskt våld prioriteras på ledningsnivå beskrivs som avgörande för att underlätta identifieringen och hanteringen av ekonomiskt våld. Vidare lyfts vikten av en stark styrning som kan säkerställa att arbetet med ekonomiskt våld inte prioriteras ned längs vägen. Flera informanter betonar också vikten av att inte förstå detta endast som ett individuellt problem utan att det är ett problem som uppstår i skärningspunkterna mellan en rad olika utmaningar.

”Det [ekonomiskt våld] är inte bara ett individuellt problem, utan det är ju ett systemproblem likväl och uppstår kanske i någon skärningspunkt mellan beroende och ålderism och bristande samordning. Och jag tänker att det kräver ju lösningar som är precis lika mycket strukturella som individuella.” *Äldreombudsman*

Det uttrycktes i relation till detta även ett behov av att stärka lagstiftningen kring ekonomiskt våld. Resultaten visar att handlingar som utgör ekonomiskt våld sällan fångas upp inom ramen för befintlig lagstiftning och myndigheter kan därför uppfatta det som svårt att agera vid det våld som inte är brottsligt.

”Det behövs mer lagstiftande åtgärder. Och utöver det att man också får tydligare lagstiftning så att man kan fånga upp det här [ekonomiskt våld] [...]. Det är de fysiska delarna av våld i nära relation som ofta hanteras för att det är mer akut och sen så provas sällan de delarna som rör ekonomiskt våld.” *Yrkesverksam, Konsumentverket*

Det fattas vid tiden för arbetet med den här rapporten ett beslut i riksdagen att införa en särskild straffbestämmelse för psykiskt våld i brottsbalken (2025/26:JuU39). Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2026 och straffet föreslås vara fängelse i högst fyra år. Till propositionen följde motionsyrkanden om att kriminalisera även ekonomiskt våld, vilka avslogs av riksdagen. Motiveringen var att vissa former av ekonomiskt våld, utöver gällande lagstiftning, bedöms omfattas av den nya straffbestämmelsen om psykiskt våld. Rekvisitet om otillbörlig övervakning och rekvisitet om tvång i den nya straffbestämmelsen nämns som exempel på rekvisit som kan omfatta handlingar av ekonomiskt våld. Exempel på former av ekonomiskt våld som nämns är övervakning av ekonomiska förhållanden så som bankkonton, betalningslösningar eller utbetalningar och att hindra en person från att söka eller delta i arbete eller att tvinga eller manipulera till att söka eller överta lån kan omfattas av rekvisitet om tvång. Regeringen motiverar vidare med att den nya straffbestämmelsen således

tillför ett förstärkt skydd mot ekonomiskt våld. Regeringen konstaterar att det med den nya bestämmelsen kan följa behov av informations- och utbildningsinsatser till rättsväsende och berörda aktörer. Riksdagen avslog dock motionsyrkanden om utbildning och uppföljning gällande lagen om psykiskt våld med hänvisning till pågående utbildningsinsatser bland annat inom regeringsuppdrag om ekonomiskt våld samt med motiveringen att utskottet förutsätter att regeringen följer och utvärderingar tillämpningen av lagen (Bet. 2025/26: JuU39).

Flera myndigheter efterfrågar i förhållande till detta även tydligare lagstöd som ger dem mandat att ställa frågor om våld, även i ärenden där frågan inte bedöms ha en direkt koppling. I dagsläget upplever många handläggare att de är ”lagmässigt bakbundna” i sitt arbete med att upptäcka våldsutsatthet. Vidare anses systemet kring e-legitimation och fullmakter möjliggöra ekonomiskt våld och sakna tillräckliga säkerhetspärar för att skydda äldre personer och flera efterfrågar formkrav för dessa. Det framkom också förslag om att vid en fällande dom av brott i nära relation så bör det leda till en automatisk prövning av den våldsutsattas skulder som ett sätt att identifiera eventuella ekonomiska aspekter av våld samt för att stärka det rättsliga skyddet för våldsutsatta personer.

Stärkt stöd och riktad information

Slutligen identifierades ett tydligt behov av att synliggöra och stärka stödet för våldsutsatta äldre personer. För att nå äldre personer efterfrågar yrkesverksamma en bred och tillgänglig informationsspridning som kan bidra till att bryta den skam och tystnad som ofta beskrevs omge ekonomiskt våld. Många utsatta personer förstår inte själva att de handlingar de utsätts för är våld, vilket gör det viktigt att sätta ord på våldet och förklara hur det kan ta sig uttryck. Det beskrevs som viktigt att informationen därför hjälper äldre personer att identifiera sin egen situation. Vidare beskrevs det som viktigt att normalisera samtal om både ekonomi och våld för att sänka tröskeln för att söka hjälp och minska känslor av skuld och skam. Flera informanter lyfte också vikten av att sprida våldsförebyggande information om anhörigbehörighet, fullmakter och om rättigheter och skyldigheter och ekonomiskt ansvar i samboskap och äktenskap.

Informanter från de myndigheter som ingår i regeringsuppdraget berättade att de främst sprider information om ekonomiskt våld och vilken hjälp som finns att få via sociala medier och på respektive myndighets externa webbsidor. Detta beskrevs samtidigt riskera utesluta de äldre personer och personer med funktionsnedsättningar som inte är digitala. Flera yrkesverksamma betonar därför vikten av att även sprida information analogt, exempelvis via broschyrer eller kampanjer på bussar och tåg.

”Vi kan inte bara förlita oss på det digitala och det gäller inte bara äldre personer, utan det handlar ju faktiskt också om personer med kognitiva funktionsnedsättningar som kan både vara yngre och äldre.” *Äldreombudsman*

Det beskrevs som en framgångsfaktor att sprida information genom fysisk närvaro för att skapa förtroende och sänka tröskeln för äldre personer att söka hjälp. Det framkom lokala exempel på våldsförebyggande och utåtriktad informationsspridning genom föreläsningar på seniormässor och pensionärsorganisationer. Andra lyckosamma exempel som framkom var att sprida information om ekonomiskt våld i sammanhang där äldre personer redan befinner sig eller tar del av annan information, exempelvis i samband med information om bedrägerier.

Yrkesverksamma efterfrågar fler stödinsatser som möter våldsutsatta äldre personers behov och som möter äldre personers behov av stöd och hjälp med ekonomin. Vidare efterfrågades stödinstitutioner som har kompetens och resurser att möta våldsutsatta personer som lever med kognitiv sjukdom och yrkesverksamma beskrev det som försvårande och begränsande att inte veta vart de ska hänvisa sjuka äldre personer vidare.

”Det finns liksom inte riktigt någonstans där man kan få hjälp. Det är ju god man men i övrigt så är det inte så lätt att få stöd som äldre i sin livssituation. Stödande insatser är jättesvårt att få när man är sjuk.” *Kurator, hälso- och sjukvård*

För att bättre kunna möta äldre personers olika behov efterfrågas ökad kunskap om varandras verksamheter samt en förstärkt samverkan mellan myndigheter, civilsamhälle och andra aktörer. Civilsamhällets aktörer, såsom stadsmissionen och tantjourer, beskrivs som betydelsefulla kontaktvägar som kan upplevas mindre skrämmande än myndighetskontakter för den utsatta. De har dessutom många gånger möjlighet att hjälpa och stödja våldsutsatta och våldsutövande personer även långsiktigt. Flera efterfrågade samordnade och samlokaliserade stödinsatser som ett sätt att underlätta och tillgängliggöra hjälp för våldsutsatta äldre personer med flera behov. Vidare efterfrågas helhetssyn och kontinuitet i stödet då många upplever att det saknas ett helhetsansvar och möjlighet till uppföljning.

”Just det här att hantera ekonomiskt våld. Det kräver en sammanhållen process. Där både upptäckt och bedömning och åtgärder hänger ihop, för annars så riskerar vi ju att se problemet utan att faktiskt kunna åtgärda det eller stoppa det.” *Äldreombudsman*

DISKUSSION

Tidigare forskning om ekonomiskt våld – oavsett om det handlar om äldre personer eller våld i nära relationer – betonar att det ekonomiska våldet måste förstås som en integrerad del av det våld som individer utsätts för över livsloppet (Outlaw, 2009; Eriksson & Ulmestig, 2021; Simmons et al., 2022). Denna förståelse genom-syrar också de yrkesverksammas uppfattningar om ekonomiskt våld. Genom den här studien blir det även tydligt hur det ekonomiska våldet mot äldre personer är mångfacetterat och varför man behöver ha kunskaper om både våld i nära relationer och våld mot äldre för att förstå denna komplexitet. Vidare, synliggörs en rad utmaningar vad gäller hur samhället förmår att hantera detta problem på olika nivåer. Samtidigt visar studien även på flera exempel på verksamheter och hur yrkesverksamma stödjer och hjälper äldre personer som utsatts för ekonomiskt våld på flera olika sätt. Vi sammanfattar nedan vad vi uppfattar som studiens viktigaste resultat och vilka implikationer som dessa för med sig på olika nivåer.

Det svårupptäckta och mångfacetterade ekonomiska våldet

Den här studien visar hur ekonomiskt våld mot äldre personer sällan handlar om enskilda händelser utan ofta är långvariga processer där kontroll, beroende och omsorg övergår i ekonomisk exploatering. Det ekonomiska våldet beskrivs kunna vara både en del av ett livslångt våld i nära relationer likväl som uppstå som en konsekvens av att livet förändras till följd av sjukdomar eller att andra beroenden ökar. Detta ligger i linje med tidigare forskning som betonar vikten av ett livsloppsperspektiv och hur ekonomiskt våld samverkar med andra former av våld och kontroll över tid (Band-Winterstein et al., 2024; Krigel & Benjamin, 2021; Kong et al., 2024; Simmons & Swahnberg, 2021; Wiklund et al., 2022). För myndigheter och andra aktörer innebär detta behov av att förstå ekonomiskt våld som en del av ett större sammanhang av makt, beroende och våld – inte som isolerade ekonomiska konflikter.

I likhet med tidigare forskning blir det tydligt hur våldet mot äldre personer aktualiserar att även andra anhöriga än partners, såsom barn och barnbarn, kan vara utövare (Tilse et al., 2003). Denna studie visar tydligt att ekonomiskt våld ofta möjliggörs genom system och relationer som bygger på tillit. Fullmakter, anhörigbehörighet, tillgång till bank-id och informell hjälp med ekonomi skapar situationer där gränsen mellan stöd och kontroll blir otydlig. Resultaten visar också att äldre personer i vissa fall nekas omsorg, vård eller möjlighet att flytta till vård- och omsorgsboende av ekonomiska skäl kopplade till närstående. Detta överens-stämmer med tidigare forskning som beskriver ekonomiskt våld som begränsningar av autonomi, kontroll över resurser och möjlighet att påverka sitt vardagsliv (Tilse et al., 2003; Adams et al., 2020).

Precis som flera av de yrkesverksamma betonar i studien skär frågorna om ekonomiskt våld mot äldre personer genom en rad olika områden och rör sig på flera nivåer samtidigt. Den enskilda individen, som utifrån sina livserfarenheter

inte nödvändigtvis uppfattar sig som våldsutsatt, eller som är beroende av sina närstående för att hantera sin ekonomi. Resultaten visar i detta avseende hur både könade ojämlikheter, däribland traditionella könsnormer likväl som ålderism och föreställningar om äldre personer är viktiga aspekter för att förstå både våldets uttryck och hantering. En tydlig konsekvens är att samhällets olika instanser och system inte riktigt förmår möta de behov en äldre person som utsatts för våld har.

En form av ekonomiskt våld som kan diskuteras hur man ska förhålla sig till i relation till de definitioner av våld som används i denna studie berör bedrägerier. Dessa utförs ofta av personer som den äldre personen tidigare inte haft en familjerektion eller förtroendefull relation till. Utifrån resultaten i den här studien blir det samtidigt tydligt att detta är en allvarlig och återkommande form av ekonomiskt våld där utövaren bygger och exploaterar den äldre personens tillit. Detta våld är också starkt relaterat till skam och skuld hos äldre personer som utsätts och skapar stort lidande för individer. Det är också en form av ekonomiskt våld som de yrkesverksamma förhåller sig till och hanterar på en rad olika sätt.

När omsorg och hjälp döljer kontroll och exploatering

Utifrån tidigare forskning vet vi att när våldet utvecklas i relation till sjukdom, kognitiv svikt och ökade omsorgsbehov kan den gradvisa förändringen göra våldet svårt att upptäcka (Jackson, 2015; Chang et al., 2020). Förändringar i autonomi och ekonomiskt handlingsutrymme kan framstå som naturliga konsekvenser av åldrande eller omsorgsbehov snarare än som uttryck för kontroll och våld. Även våra resultat tyder på att våldet i dessa situationer riskerar att normaliseras både inom relationen, av omgivningen och bland yrkesverksamma som möter den enskilda personen. Det är svårt att identifiera våldet eftersom handlingarna då sker inom ramen för vardaglig hjälp, genom myndighetskontakter och annan omsorg. Exempel på detta är när det ekonomiska våldet döljs genom mindre transaktioner där man tillskansar sig litegrand i taget. Resultaten aktualiserar därför behovet av tydligare kontrollmekanismer kring ekonomiska ställföreträdarskap samt bättre rutiner för att upptäcka när omsorg används som medel för ekonomisk kontroll.

När familjeband, lojalitet och beroende försvårar insyn

Anhöriga framträder i den här studien både som en avgörande resurs och som en risk i form av potentiella våldsutövare. Resultaten visar att yrkesverksamma ibland endast möter eller kommunicerar med anhöriga och inte den äldre personen själv, vilket är en anledning till att våldsutsatthet förblir dolt och fortgår. De yrkesverksamma beskriver också hur skuld, lojalitet och beroenden kan göra att äldre personer inte berättar om sin situation eller tackar nej till stöd (jmf Kilaberia et al., 2023; Adams et al., 2014). Det framkommer även hur detta kan bli särskilt svårt i relationer där det finns ömsesidiga beroenden, exempelvis mellan äldre föräldrar och vuxna barn med psykisk ohälsa, missbruk eller social problematik. Det visar återigen på vikten av att förstå det ekonomiska våldet som del av ett bredare mönster av social utsatthet (Postmus et al., 2020; Stylianou et al. 2013). De

yrkesverksamma, särskilt de som arbetar på operativ nivå och klientnära, beskriver hur de har utvecklat goda arbetssätt för att möjliggöra enskilda samtal med äldre personer. Genom att exempelvis bjuda den anhöriga på kaffe eller liknande skapas förutsättningar för egna samtal i mötet och för den utsatta personen att berätta om sin situation. De beskriver också hur de i möten med äldre personer söker navigera så att inte personen avsäger sin kontakt utan får tillgång till någon form av stöd (jmf Adams et al., 2014). En avgörande aspekt för att göra detta i sin yrkespraktik beskrivs då vara att man som yrkesverksam har kunskaper om våld och förstår hur lojalitet, skuld och beroende påverkar möjligheten att berätta om sin livssituation.

När digitalisering och bedrägerier sker utan synliga spår

I förhållande till andra rumsliga aspekter framträder bedrägerier och digitalt utnyttjande som en växande del av det ekonomiska våldet mot äldre. Investeringsbedrägerier, romansbedrägerier och missbruk av e-legitimation beskrivs ge omfattande ekonomiska och psykiska konsekvenser. Det digitala ekonomiska våldet är svårt att upptäcka eftersom transaktioner, identitetsanvändning och ekonomiska förändringar sker i system som många äldre personer har begränsad insyn i. De digitala systemen gör det också svårt att avgöra vem som i realiteten har gjort vad i en ekonomisk situation eller transaktion när ett avtal eller likande är signerat med Bank-ID. Detta bekräftar tidigare forskning som visar hur ekonomiskt våld alltmer tar form genom digitala infrastrukturer och ekonomiska praktiker som gör våldet svårupptäckt (Clevenger et al., 2022; Nyman et al., 2023). Ett tydligt resultat i förhållande till dessa situationer är att yrkesverksamma ofta möter konsekvenserna först när ekonomisk skada redan har uppstått. Studien pekar därför på behovet av stärkt samverkan mellan myndigheter, banker och rättsväsende samt ökad kunskap om hur digitala tjänster och finansiella system kan användas för att utöva ekonomiskt våld.

Det svåra i att fråga om våld

Resultaten visar att ekonomiskt våld inte alltid hanteras genom systematiska rutiner, även om metodstöd och checklistor har tagits fram bland annat som ett led i regeringsuppdraget. De allra flesta beskriver samtidigt att de ställer frågor om våld, däribland ekonomiskt våld, på indikation. Resultaten visar dock på en viss oro hos de yrkesverksamma att närma sig frågan om ekonomiskt våld. Denna oro relaterar både till osäkerhet kring *hur* man ska ställa frågor om våld och inte minst hur svaret ska hanteras vidare och vilka mandat eller resurser som finns. Flera beskriver en rädsla för att öppna upp situationer om man i nästa steg saknar mandat eller möjligheter att hantera det man får reda på. Likt den tidigare forskningen betonas både kunskaper om våld och vikten av att ha kompetens att föra den här typen av samtal (Tegler et al., 2023; Schucan Bird et al., 2024). Samtidigt framkommer en rad sätt som de yrkesverksamma gör praktiskt för att åstadkomma ett tryggt samtal där frågor om våld kan ställas och allianser skapas. Konkreta exempel ges på hur de yrkesverksamma närmar sig den äldre personen med öppna frågor och ett bekräftande förhållningssätt också för att "lyfta bort skammen".

När våldet inte är en tydlig del av ordinarie verksamhet

En annan viktig aspekt som de yrkesverksamma lyfter fram i relation till att ställa frågor om ekonomiskt våld handlar om styrning. Vi vet från tidigare forskning att offentliga systemen ofta är fragmentiserade med olika ansvarsområden vilket kan försvåra upptäckten av våld (Kilaberia et al., 2023; Byrt et al. 2025; Olomi et al., 2019). För myndigheterna som ingår i regeringsuppdraget är mandatet som medges via detta centralt för deras nuvarande arbete med att ta fram rutiner, checklistor och kartlägga sina system. Resultaten visar på detta sätt vikten av att de styrande prioriterar dessa frågor i form av formella uppdrag och resurser. Dessa resultat är i linje med Riksrevisionens granskning 2025 där man tydligt lyfter behoven av tydligare styrning från regering och myndigheter i förhållande till ekonomiskt våld. Det aktualiserar slutligen även den osäkerhet som beskrivs kring när och hur de *får* ställa frågor om våld utifrån JO-beslutet från i maj 2025. Baserat på våra resultat verkar det ha skapat en osäkerhet hos de yrkesverksamma som kan bidra till att färre vågar ställa frågor om våld. Något som kan få konsekvenserna att ekonomiskt våld förblir osynligt inom ordinarie myndighetsutövning och välfärdsarbete.

Juridiska gråzoner försvårar hantering

Andra juridiska gråzoner som lyfts fram handlar om hur det ekonomiska våldet ska tolkas juridiskt. Yrkesverksamma beskriver svårigheter att avgöra när ekonomiska handlingar ska förstås som frivilliga överenskommelser och när de utgör ekonomiskt våld eller exploatering. Särskilt svårt blir det i situationer där äldre personer formellt har samtyckt till lån, överföringar eller användning av e-legitimation, men där samtycket samtidigt präglats av beroende, kontroll eller hot. Tidigare forskning visar att ekonomiskt våld ofta hamnar i juridiska och administrativa gråzoner där våldets relationella karaktär blir svår att fånga (Lindhorst et al., 2008). Denna osäkerhet påverkar hur våldet hanteras i praktiken. Ansvar och mandat upplevs som otydliga och flera verksamheter beskriver begränsade möjligheter att ingripa innan den ekonomiska skadan redan har blivit omfattande. I relation till detta kan den nya lagstiftningen som träder i kraft den 1 juli 2026 där psykiskt våld får en särskild straffbestämmelse i brottsbalken vara ett steg. Även om det inte införs ett specifikt rekvisit i förhållande till ekonomiskt våld bedöms vissa former av ekonomiskt våld omfattas av denna nya lagstiftning. Det återstår dock att se på vilka sätt som dessa förändringar på policynivå kan påverka det dagliga arbetet med ekonomiskt våld och vore en relevant fråga att studera vidare.

I förhållande till juridiska gråzoner visar våra resultat slutligen att frågor om sekretess och vilka möjligheter man har att dela information mellan myndigheter är en utmaning. Det finns i våra resultat skilda uppfattningar kring vilka sekretessbrytande möjligheter som finns i lagstiftningen och på vilka sätt de skulle kunna stärka det våldsförebyggande arbetet. En viktig aspekt som lyfts fram är vikten av att sekretessen inte används för att undvika att hantera frågorna om ekonomiskt våld. Dessa skillnader i synsätt belyser även hur det professionella tolkandet också är präglad av utbildningsbakgrund, position och vilken myndighet eller annan

organisation man tillhör. Skilda synsätt blir också tydliga när olika aktörer ska samverka, vilket i sig belyser vikten av tillfällen för att utbyta erfarenheter och kunna diskutera principiella och etiska frågor såsom sekretess.

Hänvisningar åter hänvisningar och behov av samverkan

Resultaten visar att hanteringen av ekonomiskt våld ofta består i att hänvisa äldre personer vidare mellan olika verksamheter. För äldre personer innebär detta att stödet riskerar att bli svårt att navigera i och att hjälp inte nås. Särskilt svårt blir det för personer med sjukdom, kognitiv svikt eller beroende av närstående, där möjligheten att själva samordna kontakter och driva ärenden kan vara begränsad. Vi vet från tidigare forskning att många äldre personer som utsatts för våld inte söker hjälp eller stöd alls och hur en utmaning är att navigera mellan olika myndigheter och instanser (Burnes et al., 2019; Olomi et al., 2019). I förhållande till detta kan det skapas ytterligare hinder när de yrkesverksamma också hänvisar vidare till någon annan. Vidare, visar våra resultat att även de yrkesverksamma kan vara osäkra på vilken aktör som ansvarar för frågan och vilket stöd som faktiskt finns tillgängligt när de hänvisat vidare. Här beskrivs regeringsuppdraget mellan myndigheterna ha bidragit till kunskapshöjning i form av att man genom samverkan får kunskap om hur de andra aktörerna hanterar frågorna i den egna verksamheten. Vissa samverkansstrukturer beskrivs också delvis finnas på lokal nivå men ser då olika ut beroende på kommunala och andra lokala förhållanden. Här framstår det dock som viktigt att bredda förståelsen av vilka aktörer som kan vara relevanta för samverkan och inkludera både privata, offentliga och civilsamhällesaktörer. Detta har också lyfts i tidigare forskning särskilt i förhållande till banker och andra finansiella aktörer (Scott, 2023; Wiper & Glinski, 2025). Förekomsten av samverkansstrukturer lokalt samt hur dessa kan utvecklas för att hantera ekonomiskt våld mot äldre personer skulle även kunna vara en fråga att undersöka vidare i framtida studier.

God man som standardlösning

Våra resultat visar vidare hur *god man* riskerar att bli den huvudsakliga åtgärden när det ekonomiska våldet drabbar äldre personer. Det beror sannolikt på den komplexitet som beskrivs ovan kring hur ekonomiskt våld riskerar att maskeras som omsorg i förhållande till sjukdom, kognitiv svikt eller andra behov. Det synliggör samtidigt hur *ålderism* och föreställningar om äldre personer riskerar att frammana vissa typer av insatser och hur man därigenom missar behovet av helt andra typer av stöd (Anitha, 2009; Chang et al., 2020). När god man används som standardlösning finns det även risk för att hanteringen fokuserar på individens ekonomiska förmåga snarare än på våld, kontroll och därigenom annat skydd. Det kan då få som konsekvens att andra strukturella och relationella dimensioner av våld hamnar i bakgrunden eller inte hanteras. Yrkesverksamma beskriver samtidigt hur godmanskap är en viktig insats som används i brist på andra stöd- och skyddsinsatser för äldre personer som utsätts för ekonomiskt våld. Det kan bli ett

sätt för de offentliga aktörerna att skapa viss insyn i den enskildes ekonomiska situation genom att anhöriga eller andra betrodda personer därigenom måste redovisa inköp och kvitton. Slutligen är processerna kring gode män tydligt reglerade där läkarutlåtanden, samtycke och tingsrättsbeslut krävs. Överförmyndarförvaltningen granskar de gode männen och har befogenheter som gör att de kan arbeta både förebyggande och ansvarsutkrävande vid tillfällen då personer riskerar att utnyttjas.

När våldet tenderar att ses som individuella ekonomiska problem

Yrkesverksamma beskriver vidare att ekonomiskt våld mot äldre personer gärna tolkas som frågor om privatekonomi, skulder eller bristande ekonomisk förmåga snarare än som våld vilket är i linje med tidigare forskning om ekonomiskt våld i nära relationer (Eriksson & Ulmestig, 2021; Lindhorst et al., 2008; Wemrell et al., 2022). Samhälleliga normer har visat sig vara viktiga för dessa processer av osynliggörande och utifrån den här studien förefaller det handla dels om den per definition goda anhöriga, som bland annat manifesterar sig i system med anhörigbehörighet, men som kan utnyttjas (jmf Fernqvist et al., 2024). Andra normer som beskrivs vara viktiga för hur det ekonomiska våldet kan förstås är förekomsten av äldre personers traditionella könsmonster och uppdelning i ansvar kring ekonomi. I förhållande till detta beskriver de yrkesverksamma vikten av att varken förutsätta det ena eller det andra, men att den typen av traditionella könsmonster kan vara ett första tecken på våld i relationen.

Den här studien belyser hur hanteringen av ekonomiskt våld mot äldre personer ofta kräver omfattande praktiskt stöd. Det handlar exempelvis om hjälp att spärra e-legitimation, hantera skulder, kontakta banker och myndigheter eller ordna boende och försörjning. Tidigare forskning visar att ekonomiskt våld begränsar den utsattas handlingsutrymme och att stöd därför behöver vara både praktiskt, ekonomiskt och socialt för att vara verkningsfullt (Postmus et al., 2013; Christy & Valandra, 2017). Samtidigt beskriver yrkesverksamma att tillgången till dessa stödinsatser ofta är begränsade där ansvaret tenderar att läggas på den äldre personen själv. Hanteringen riskerar därmed att bygga på antaganden om självständighet trots att våldsutsattheten i sig kan minska personens möjlighet att agera. Detta i kombination med ett förändrat samhälle med ökade digitala lösningar och en förändrad välfärd med ökande ansvar på individ och informell omsorg skapar stora utmaningar, både för individen och samhällets aktörer. Det skapar i sin tur behov av nya lösningar som förmår att både förebygga det ekonomiska våldet på olika sätt men även skydda den enskilde äldre individen som utsätts. Utifrån den här studien förefaller en viktig åtgärd vara att vägarna in till hjälp och stöd görs mer tillgängliga. Det leder oss också slutligen in på vad de yrkesverksamma beskriver behövs framåt och dessa resultat har vi valt att baka samman med de implikationer som vi menar att dessa resultat kan ha vidare.

SLUTSATSER OCH IMPLIKATIONER

Vi presenterar i detta kapitel våra slutsatser på tre nivåer. Det handlar om behov som har identifierats i förhållande till lagstiftning och styrning, organisations- och yrkespersonsnivå och allmänheten.

Styrning, lagstiftning och samverkan

- Ekonomiskt våld mot äldre behöver integreras tydligare i arbetet mot våld i nära relationer och inte hanteras som enbart ekonomiska eller administrativa problem. I detta arbete behöver det ekonomiska våldet mot äldre förstås som en del av övrigt våld, beaktas ur ett livsloppsperspektiv samt ta hänsyn till hur olika maktordningar samverkar i dessa situationer.
- Det finns behov av tydligare mandat och ansvarsfördelning mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, statliga myndigheter, banker, rättsväsende och civilsamhälle för att undvika att äldre personer hänvisas mellan olika aktörer utan samordnat stöd.
- Tydlig styrning i form av formella uppdrag och resurser beskrivs som avgörande för att arbetet med ekonomiskt våld mot äldre ska utvecklas och fortgå på alla nivåer.
- Juridiska och administrativa gråzoner kring samtycke, e-legitimation, fullmakter och ekonomiska ställföreträdarskap behöver tydliggöras.
- Myndigheter och välfärdsverksamheter behöver utveckla systematiska rutiner för att fråga om ekonomiskt våld, även när det inte finns tydliga misstankar.
- Samverkan mellan offentliga, privata och civilsamhällets aktörer behöver stärkas för att förebygga det ekonomiska våldet mot äldre samt möjliggöra tidigare upptäckt och snabbare insatser.
- Godmanskap och andra ekonomiska ställföreträdarskap behöver kombineras med våldsinformerade riskbedömningar och skyddsinsatser.

Organisations- och yrkespersonsnivå

- Yrkesverksamma behöver ökad kunskap om ekonomiskt våld, särskilt kring hur våldet tar form genom omsorg, beroende, fullmakter och vardaglig ekonomisk hjälp. Även digitala former av utnyttjande och bedrägerier behöver inkluderas i dessa kunskapshöjningar.

- Kunskapshöjande insatser bör vara praktiskt orienterade, inriktade på färdighetsträning samt tydligt relaterade till egna verksamhetens arbete och förhållanden.
- Välfärdsverksamheter behöver utveckla arbetssätt som möjliggör enskilda samtal med personer utan närvaro av anhöriga eller andra närstående.
- Hanteringen av ekonomiskt våld behöver i högre grad inkludera praktiskt stöd, exempelvis hjälp med myndighetskontakter, bankärenden, skulder, bostad och digital säkerhet.
- Samverkan och utbyten av kunskaper mellan verksamheter är centralt för att utveckla både stödfunktioner och kunskapsinsatser. Det finns många goda exempel och viktiga erfarenheter bland de yrkesverksamma.

Information och stödinsatser till allmänheten

- Informationsinsatser krävs för att uppmärksamma det ekonomiska våldet mot äldre personer och vilka insatser som finns. I detta arbete är det viktigt att informationen görs tillgänglig på flera sätt, inte bara digitalt.
- Förebyggande insatser och hjälp kring privatekonomi behöver utvecklas och tillgängliggöras. Dessa insatser bör vara universella och finnas på fler platser i samhället.
- Äldre personer utsatta för ekonomiskt våld behöver bättre tillgång till långsiktiga och samordnade stödinsatser som tar hänsyn till den enskildes livssituation.

REFERENSER

Abolfathi Momtaz, Y., Hamid, T. A., Ibrahim, R., Yadollah, D., & Momtaz, A. (2013). Theories and measures of elder abuse. *Psychogeriatrics*, 13(3), 182–188. <https://doi.org/10.1111/psyg.12009>

Adams, V. M., Bagshaw, D., Wendt, S., & Zannettino, L. (2014). Financial Abuse of Older People by a Family Member: A Difficult Terrain for Service Providers in Australia. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 26(3), 270–290. <https://doi.org/10.1080/08946566.2013.824844>

Adams, A. E., Littwin, A. K., & Javorka, M. (2020). The frequency, nature, and effects of coerced debt among a national sample of women seeking help for intimate partner violence. *Violence Against Women*, 26(11), 1324–1342. <https://doi.org/10.1177/1077801219841445>

Anitha, S. (2019). Understanding economic abuse through an intersectional lens: Financial abuse, control, and exploitation of women's productive and reproductive labor. *Violence Against Women*, 25(15), 1854–1877. <https://doi.org/10.1177/1077801218824050>.

Band-Winterstein, T., Shulyaev, K., & Eisikovits, Z. (2024). Rethinking Lifetime Abuse in Old Age. *Journal of Interpersonal Violence*, 39(19/20), 4020–4040. <https://doi.org/10.1177/08862605241264533>

Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: a practical guide*. Sage.

Brottsförebyggande rådet. (2018). *Brott mot äldre. Om utsatthet och otrygghet*. (2018:7)

Bruno, L., Strid, S., & Ekbrand, H. (2025). Men's Economic Abuse Toward Women in Sweden: Findings From a National Survey. *Violence Against Women*, 31(9), 21942218. <https://doi.org/10.1177/10778012241257248>

Byrt, A., Cook, K., & Burgin, R. (2025). Addressing economic abuse in intimate-partner violence interventions: A Bacchian analysis of responsibility. *Journal of Family Violence*, 40(2), 419–433. <https://doi.org/10.1007/s10896-023-00639-y>.

Chang, E.-S., Kanno, S., Levy, S., Wang, S.-Y., Lee, J. E., & Levy, B. R. (2020). Global reach of ageism on older persons' health: A systematic review. *PLoS ONE*, 15(1), 1–24. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0220857>

Christy, K., Welter, T., Dundon, K., Valandra, & Bruce, A. (2022). Economic Abuse: A Subtle but Common Form of Power and Control. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(1-2), NP473-NP499. <https://doi.org/10.1177/0886260520916264>

Christy, K., & Valandra. (2017). A Multi-Systems Life Course Perspective of Economic Abuse. *Advances in Social Work*, 18(1), 80–102. <https://doi.org/10.18060/21288>

Clevenger, S., Navarro, J. N., & Holt, T. J. (2022). The financial leash: Cyberfinancial abuse within intimate relationships. *Victims & Offenders*, 17(5), 781–793. <https://doi.org/10.1080/15564886.2022.2065714>

- Dahlin Ivanoff, S. & Hultberg, J. (2006). Understanding the multiple realities of everyday life: Basic assumptions in focus-group methodology. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 13, 125–132. <https://doi.org/10.1080/11038120600691082>
- Douglas, H. (2020). Family violence, lawyers and debt. *Australian Journal Of Family Law*, 33(3), 264–281. <https://doi.org/10.3316/agispt.20201102038991>.
- Eriksson, M., & Ulmestig, R. (2021). “It’s Not All About Money”: Toward a More Comprehensive Understanding of Financial Abuse in the Context of VAW. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(3-4), NP1625–1651NP <https://doi.org/10.1177/0886260517743547>
- Europarådet. (2011). Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544>.
- Fang, B., Yan, E., & Lai, D. W. L. (2019). Risk and protective factors associated with domestic abuse among older Chinese in the People’s Republic of China. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 82, 120–127. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2019.02.001>
- Fernqvist, S., Flinkfeldt, M., & Tegler, H. (2024). “He won’t pay”: The entanglement of financial abuse and negligence in swedish child maintenance processes. *Violence Against Women*, 30(15–16), 3879–3899. <https://doi.org/10.1177/10778012231185538>.
- Föräldrabalken* (SFS 1949:381) Svensk författningssamling. [Föräldrabalk \(1949:381\) | Sveriges riksdag](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lag/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949_381)
- Giertz, L., Mattsson, T., Thelin, A (2021) *Nedsatt beslutsförmåga : rätt, riktlinjer och praktik*. Linnéuniversitetet, Hållbar hälsa, Lund University, Lund 2021
- Glinski, J. (2024). “You Can’t Plan to Leave Under the System”: Experiences of economic abuse and seeking support for separation. University of Glasgow. <https://doi.org/10.5525/gla.thesis.84517>.
- Jackson SL (2015), “The vexing problem of defining financial exploitation”. *Journal of Financial Crime*, Vol. 22 No. 1 pp. 63–78, doi: <https://doi.org/10.1108/JFC-05-2014-0026>
- Johnson, L., Chen, Y., Stylianou, A. M., Arnold, A., & Others. (2022). Examining the impact of economic abuse on survivors of intimate partner violence: A scoping review. *BMC Public Health*, 22, Article 1014. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-13297-4>
- Justitieutskottet. (2026). *En särskild straffbestäm melse för psykiskt våld* (SFS2025/26:JuU39). [En särskild straffbestämmelse för psykiskt våld \(Betänkande 2025/26:JuU39 Justitieutskottet\) | Sveriges riksdag](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lag/dokument/svensk-forfattningssamling/en-sarskild-straffbestammelse-for-psykiskt-vald-2025_26_JuU39)
- Jämställdhetsmyndigheten (2024). *Ett värdigt liv – att åldras fredad från våld. En kartläggning av kunskap om våldsutsatthet*. (2024:11)

Jämställdhetsmyndigheten (2025) Att hitta hem efter våldsutsatthet. Mäns ekonomiska våld mot kvinnor i nära relationer och en ojämsälld bostads- och arbetsmarknad. (2025:2)

Kaittila, A., Hakovirta, M., & Kainulainen, H. (2024). Types of economic abuse in postseparation lives of women experiencing ipv: A qualitative study from Finland. *Violence Against Women*, 30(2), 426–444. <https://doi.org/10.1177/10778012221127727>

Kilaberia, T. R., Fuhrman, E. R., & Stum, M. S. (2023). ‘Terrific Black Holes’: Experiences with Social Services in Elder Family Financial Exploitation. *The British Journal of Social Work*, 53(6), 3110–3128. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad100>

Kjellberg, J. (2023). *Fri från (efter)våldet? Om partnervåldsutsatta kvinnors motstånd, uppbrott och stödbehov*. Studies in Social Work 1. 257 pp. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. ISBN 978-91-513-1982-7.

Kong, J., Easton, S. D., & Fletcher, J. M. (2024). Lifetime Revictimization: Evidence From the Wisconsin Longitudinal Study. *Journal of Interpersonal Violence*, 39(19-20), 4113-4134. <https://doi.org/10.1177/08862605241264534>

Krigel, K., & Benjamin, O. (2021). From physical violence to intensified economic abuse: Transitions between the types of IPV over survivors’ life courses. *Violence Against Women*, 27(9), 1211–1231. <https://doi.org/10.1177/1077801220940397>.

Kristensen, K. & Lindell, L. (2013) Ofredad - om våld och övergrepp mot äldre personer. Region Gotland. [OFREDAD_web.pdf](https://www.ofredad.se/OFREDAD_web.pdf)

Liedgren, P., & Kullberg, C. (2024). Kvinnors och mäns möjligheter att framträda som ”ideala offer” för ekonomiskt våld i skuldsaneringsansökningar. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 31(3–4), Article 3–4. <https://doi.org/10.3384/SVT.2024.31.3-4.5631>.

Lindert, J., de Luna, J., TorresGonzales, F., Barros, H., IoannidiKopolou, E., Melchiorre, M. G., Stankunas, M., Macassa, G., & Soares, J. F. J. (2013). Abuse and neglect of older persons in seven cities in seven countries in Europe, A cross sectional community study. *International Journal of Public Health*, 58(1), 121–132. <https://doi.org/10.1007/s00038-012-0388-3>

Lindhorst, T., Meyers, M., & Casey, E. (2008). Screening for domestic violence in public welfare offices: an analysis of case manager and client interactions. *Violence Against Women*, 14(1), 5–28. <https://doi.org/10.1177/1077801207311948>.

Littwin, A. (2012). Coerced debt: The role of consumer credit in domestic violence. *California Law Review*, 100(4), 951–1026.

Ludvigsson, M., Wiklund, N., Swahnberg, K., & Simmons, J. (2022). Experiences of elder abuse: a qualitative study among victims in Sweden. *BMC geriatrics*, 22(1), 256. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-02933-8>

Milne, A. (2023). Older women and domestic abuse: through a glass darkly. *The Journal of Adult Protection*, 25(3), 143–155. <https://doi.org/10.1108/JAP-10-2022-0022>.

Nyman, C., Evertsson, L., & Henrikson, A.-S. (2023). Digitally facilitated economic abuse in the age of digital financial services – new risks for economic abuse in intimate partner violence. *Journal of Gender-Based Violence*, 7(3), 368–382.). <https://doi.org/10.1332/239868023X16909576356057>

Offentlighets- och sekretesslag (SFS 2009:400). Svensk författningssamling. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets-och-sekretesslag-2009400_sfs-2009-400/

Olomi JM, Wright NM, Hasche L, DePrince AP. (2019) After Older Adult Maltreatment: Service Needs and Barriers. *Journal of Gerontological Social Work*. 2019;62(7):749-61. <https://doi.org/10.1080/01634372.2019.1668517>

Outlaw, M. (2009). No one type of intimate partner abuse: exploring physical and non-physical abuse among intimate partners. *Journal of Family Violence*, 24(4), 263–272. <https://doi.org/10.1007/s10896-009-9228-5>.

Petersen, M., & Tilse, C. (2024). Women’s life course and precarious housing in older age: an Australian qualitative study. *Housing Studies*, 39(12), 3245–3267. <https://doi.org/10.1080/02673037.2023.2254721>

Postmus, J. L., Hoge, G. L., Breckenridge, J., Sharp-Jeffs, N., & Chung, D. (2020). Economic Abuse as an Invisible Form of Domestic Violence: A Multicountry Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(2), 261-283 <https://doi.org/10.1177/1524838018764160>

Postmus, J. L., Plummer, S.-B., & Stylianou, A. M. (2016). Measuring Economic Abuse in the Lives of Survivors: Revising the Scale of Economic Abuse: Revising the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women*, 22(6), 692-703. <https://doi.org/10.1177/1077801215610012>

Postmus, J.L., Plummer, SB., McMahon, S. (2013). Financial Literacy: Building Economic Empowerment with Survivors of Violence. *J Fam Econ Iss* 34, 275–284. <https://doi.org/10.1007/s10834-012-9330-3>

Regeringen (u.å). Frihet från våld, förtryck och utnyttjande Utdrag (kapitel 3-4) ur Frihet från våld, förtryck och utnyttjande – En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck, skr. 2025/26:245

Regeringen (u.å.) *Frihet från våld, förtryck och utnyttjande – En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck*. Skr. 2025/26:245

Regeringen (u.å.) Uppdrag att sammanställa och sprida information om ekonomiska aspekter av våld i nära relationer. (Regeringsbeslut A2024/00777). [Uppdrag att sammanställa och sprida information om ekonomiska aspekter av våld i nära relationer](#)

Riksrevisionen (2025) Statens insatser mot ekonomiskt våld i nära relationer. RiR 2025:6 [Statens insatser mot ekonomiskt våld i nära relationer \(RiR 2025:6\)](#)

- Roberto, K. A., & McCann, B. R. (2021). Violence and abuse in rural older women's lives: A life course perspective. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(3–4), NP2205–2227NP. <https://doi.org/10.1177/0886260518755490>.
- Schucan Bird, K., Stokes, N., & Rivas, C. (2024). Enabling workplace and community responses to domestic abuse: A mixed method systematic review of training for informal supporters. *Health & Social Care in the Community*, 2024(1). <https://doi.org/10.1155/2024/3965227>.
- Scott, A. (2023). Financial Abuse in a Banking Context: Why and How Financial Institutions can Respond. *Journal of Business Ethics*, 187(4), 679–694. <https://doi.org/10.1007/s10551-023-05460-7>
- Sharp-Jeffs, N. (2021) *Understanding the economics of abuse: an assessment of the economic abuse definition within the Domestic Abuse Bill*. *Journal of Gender-Based Violence*, 5 (1). pp. 163-173. <https://doi.org/10.1332/239788220X16076181041680>
- Simmons, J., & Swahnberg, K. (2021). Lifetime prevalence of polyvictimization among older adults in Sweden, associations with ill-health, and the mediating effect of sense of coherence. *BMC geriatrics*, 21(1), 129. <https://doi.org/10.1186/s12877-021-02074-4>
- Simmons, J., Wiklund, N. & Ludvigsson, M. (2022). Managing abusive experiences: a qualitative study among older adults in Sweden. *BMC Geriatr* 22, 456 <https://doi.org/10.1186/s12877-022-03143-y>
- Skarżyńska, K., Zawisza, K., & Kowalska, J. (2019). Prevalence of elder abuse and neglect, Screening in Polish families. *European Geriatric Medicine*, 10(6), 941946. <https://doi.org/10.1007/s41999-019-00261-1>
- Skoog Waller, S. (2022). Utan mig är du helt ensam : kvinnors levda erfarenheter av omgivningens och samhällets ensamgörande i spåren av mäns våld och eftervåld. Högskolans i Gävle. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hig:diva-38020>.
- SOU 2024:21 Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld. Delbetänkande av Utredningen om en stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck. [Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld, SOU 2024:21](https://www.regeringen.se/491313/publications/sou-2024-21)
- Stylianou, A. M., Postmus, J. L., & McMahon, S. (2013). Measuring abusive behaviors: is economic abuse a unique form of abuse? *Journal of Interpersonal Violence*, 28(16), 3186–3204. <https://doi.org/10.1177/0886260513496904>.
- Tegler, H., Fernqvist, S., & Flinkfeldt, M. (2023). Challenges in recognizing and facilitating disclosures of intimate partner violence in customer service calls about maintenance support. *Discourse Studies*, 25(5), 641–663. <https://doi.org/10.1177/14614456221150140>.
- Tilse, C., Wilson, J. and Setterlund, D. (2003), The mismanagement of the assets of older people: the concerns and actions of aged care practitioners in Queensland. *Australasian Journal on Ageing*, 22: 9-14. <https://doi.org/10.1111/j.1741-6612.2003.tb00456.x>

- Ulmestig, R., & Eriksson, M. (2017). Financial consequences of leaving violent men. Women survivors of domestic violence and the social assistance system in Sweden. *European Journal of Social Work*, 20(4), 560–571. <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1188778>
- Wemrell, M., Stjernlöf, S., Lila, M., Gracia, E., & Ivert, A.-K. (2022). The Nordic Paradox. Professionals' discussions about gender equality and intimate partner violence against women in Sweden. *Women & Criminal Justice*, 32(5), 431–453. <https://doi.org/10.1080/08974454.2021.1905588>.
- Wiklund, N., Ludvigsson, M., Nägga, K. (2022) Elder abuse and life-course victimization in hospitalized older adults in Sweden: prevalence and associations with mental ill-health. *BMC Geriatrics* 22, 929 (2022). <https://doi.org/10.1186/s12877-022-03638-8>
- Wiper C. & Glinski, J., (2025) The Role of Banks in Addressing and Preventing Coerced Debt in the Context of Intimate Partner Abuse, *The British Journal of Criminology*, 2025; azaf078, <https://doi.org/10.1093/bjc/azaf078>
- World Health Organization. (2002). The Toronto Declaration-on the Global Prevention of Elder Abuse. [TorontoDeclarationV-eng](#)
- World Health Organization. (2008). A global response to elder abuse and neglect: Building primary health care capacity to deal with the problem worldwide: Main report. Retrieved from <http://www.who.int/ageing/publications/ELDER>
- Yon, Y., Mikton, C. R., Gassoumis, Z. D., & Wilber, K. H. (2017). Elder abuse prevalence in community settings, A systematic review and meta analysis. *The Lancet Global Health*, 5(2), e147e156. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(17\)30006-2](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(17)30006-2)
- Yon, Y., Mikton, C., Gassoumis, Z. D., & Wilber, K. H. (2019). The Prevalence of Self-Reported Elder Abuse Among Older Women in Community Settings: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(2), 245-259. <https://doi.org/10.1177/1524838017697308>
- Äktenskapsbalk* (SFS 1987:230) Svensk författningssamling. [Äktenskapsbalk \(1987:230\) | Sveriges riksdag](#)

ENGLISH SUMMARY

This report is based on a study of how economic abuse of the elderly is identified, detected and addressed in professional practice in Sweden. The study is based on 22 individual interviews with professionals in various roles within state, municipal, private sector and civil society organisations, as well as three cross-sectoral focus groups comprising a total of 14 people.

Economic abuse against the elderly in Sweden is a serious but often invisible problem. Economic abuse can be both part of a pattern of lifelong abuse in close relationships and arise as a consequence of life changes due to illness or increased dependency. The abuse is primarily perpetrated by partners or adult children and can take the form of someone controlling the elderly person's pension, bank accounts, e-identification, or powers of attorney, or forcing them to take out loans, cover costs, or forgo care and support for financial reasons. In addition, elderly women often bear the consequences of lifelong abuse, for example through low pensions, debts or financial dependence that make it difficult to leave the relationship.

A key finding is that economic abuse of the elderly can be disguised as help or care. As elderly people become more dependent on others in terms of finances, care or dealings with authorities, the boundaries between support and exploitation become blurred. Challenges have been highlighted regarding family members' legal authority, powers of attorney and informal help with finances, where the systems sometimes contribute to an increased risk of economic abuse. The study further shows that romance and investment scams are a significant element of economic abuse against the elderly. Although these do not always fit the definitions of economic abuse of the elderly or economic abuse in close relationships, they often have very serious consequences: the loss of life savings, shame, guilt and a loss of trust in both oneself and others.

The report highlights the risk of economic abuse being detected too late or not at all. Reasons for this include a lack of awareness about economic abuse; the fact that economic abuse can be subtle and difficult to define; the fact that victims feel shame, guilt and a sense of loyalty towards their abuser; and the fact that professionals often lack the time, procedures, mandate or safe environments in which to ask questions. Digitalisation and an increase in telephone and remote contact make it harder to spot problems, particularly when it is impossible to tell whether the elderly person is speaking in private.

Once economic abuse has been identified, the response often involves referring the matter to other actors. There are also examples of good support, but it appears

fragmented and difficult to navigate. Practical help – such as blocking a e-identification, sorting out debts, finding accommodation or getting in touch with the right authority – is described as crucial, but is not enough. The appointment of a guardian is often used as a solution, but there is a risk that it will become standard practice.

The report's key conclusion is that economic abuse of the elderly must be understood as a structural problem, not merely as financial difficulties among individuals. The problem arises where dependency, ageism, gendered power structures, legal grey areas and a lack of coordination between authorities and other stakeholders intersect. To improve efforts in this area, there is a need for clearer guidance, better legal support, greater knowledge and established procedures among professionals, greater collaboration between different actors and more accessible, coordinated and practical support for vulnerable elderly people.

Jämställdhetsmyndigheten | Vikingsgatan 3, 411 04 Göteborg
031-392 90 00 | info@jamstalldhetsmyndigheten.se | jamstalldhetsmyndigheten.se